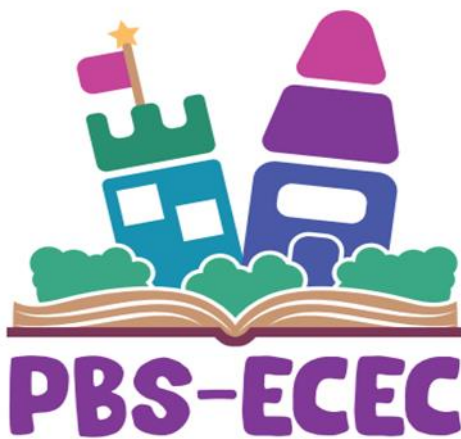

Implementing Positive Behaviour Support in Early Childhood Education and Care

PBS-ECEC

Οδηγός για την Προώθηση της Θετικής Συμπεριφοράς στην Αγωγή & Φροντίδα Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας στις χώρες της Ευρώπης

Οδηγός PBS-ECEC

Προτεινόμενη παράθεση βιβλιογραφίας:

Krousorati, K., Grammatikopoulos, V., Agathokleous, A., Michaelidou, V., Szproch, A., O'Brien, M., Araújo, S., Santos, M., Sousa, M., & Barros, S. (2023). *Οδηγός για την Προώθηση της Θετικής Συμπεριφοράς στην Αγωγή & Φροντίδα Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας στις χώρες της Ευρώπης*. Διαθέσιμο στο: <https://pbs-ecec.eu/outputs/>

Οδηγός για την Προώθηση της Θετικής Συμπεριφοράς στην Αγωγή & Φροντίδα Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας στις χώρες της Ευρώπης

Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδος – Ελλάδα
Ινστιτούτο Ανάπτυξης – Κύπρος

Project: Implementing Positive Behaviour Support in Early Childhood Education and Care

2021-1-PT01-KA220-SCH-000034367

<https://pbs-ecec.eu>

<https://www.facebook.com/pbsecec>

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΕΡΓΟΥ

ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	Εφαρμόζοντας την Προώθηση Θετικής Συμπεριφοράς στην Αγωγή & Φροντίδα Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας Implementing Positive Behaviour Support in Early Childhood Education and Care
ΑΚΡΩΝΥΜΙΟ ΕΡΓΟΥ	PBS-ECEC
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΟΥ	2021-1-PT01-KA220-SCH-000034367
ΦΟΡΕΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	Συγχρηματοδοτείται από το πρόγραμμα Erasmus+ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής
ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ (ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ ΕΡΓΟΥ)	Πολυτεχνικό Ινστιτούτο Πόρτο (IPP) – Πορτογαλία (Συντονίστρια έργου: Sílvia Barros)
ΕΠΙΚΕΦΑΛΗΣ ΕΤΑΙΡΟΣ	Πολυτεχνικό Ινστιτούτο Πόρτο
ΚΟΙΝΟ - ΣΤΟΧΟΣ	Παιδιά: 2,5 – 6 ετών Εκπαιδευτικοί Αγωγής & Φροντίδας Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας Επίπεδο εκπαίδευσης: Βασικό έως ανώτερο
ΆΛΛΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ ΤΟΥ ΈΡΓΟΥ	CENTRE FOR ADVANCEMENT OF RESEARCH AND DEVELOPMENT IN EDUCATIONAL TECHNOLOGY LTD (CARDET) – Κύπρος ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΕΛΛΑΔΟΣ (ΔΙΠΑΕ- IHU) – Ελλάδα PROFEXCEL.NET LTD – Ιρλανδία Ινστιτούτο Ανάπτυξης Νεόφυτος Χαραλάμπους (IoD) - Κύπρος

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΕΓΓΡΑΦΟΥ

ΤΙΤΛΟΣ ΕΓΓΡΑΦΟΥ	Οδηγός για την Προώθηση της Θετικής Συμπεριφοράς στην Αγωγή & Φροντίδα Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας στις χώρες της Ευρώπης (R1.A4. Οδηγός PBS-ECEC)
Έκδοση	Τελική
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	Αύγουστος 2023
ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΕΓΓΡΑΦΟΥ	Αικατερίνη Κρουσοράτη (ΔΙΠΑΕ) Βασίλης Γραμματικόπουλος (ΔΙΠΑΕ) Άντρη Αγαθοκλέους (IoD)
ΣΥΝΕΙΣΦΕΡΟΝΤΕΣ	Βικτώρια Μιχαηλίδου
ΚΥΠΡΟΣ CARDET	Aleksandra Szproch
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	Moya O'Brien
PROFEXCEL.NET LTD	Sílvia Barros
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	Sara Araújo
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥ ΠΟΡΤΟ	Miguel Santos Mafalda Sousa
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	Αικατερίνη Κρουσοράτη Άντρη Αγαθοκλέους

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
Οδηγός Προώθησης της Θετικής Συμπεριφοράς στην Αγωγή και Φροντίδα Πρώτης Παιδικής Ηλικίας στις χώρες της ευρωπης (Οδηγός PBS-ECEC): Εγχειρίδιο εκπαιδευτικού.....	10
Προσανατολισμός.....	10
Θεωρητικό Υπόβαθρο.....	10
Σκοπός.....	10
Ο Οδηγός PBS-ECEC.....	11
Περιεχόμενα.....	11
Οδηγίες χρήσης.....	12
1. ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ: ΣΥΝΟΨΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ.....	15
1.1. ΚΥΠΡΟΣ.....	15
1.2. ΕΛΛΑΔΑ.....	18
1.3. ΙΡΛΑΝΔΙΑ.....	21
1.4. ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ.....	23
2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΘΕΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ.....	27
2.1. Υπόβαθρο της Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς.....	27
2.2. Ορισμοί εννοιών.....	27
2.3. Στόχος της Θετικής Υποστήριξης της Συμπεριφοράς στη ΑΦΠΠΗ.....	28
2.4. Σημασία της εφαρμογής της Υποστήριξης Θετικής Συμπεριφοράς στη ΑΦΠΠΗ.....	29
2.5. Στοιχεία του πλαισίου Υποστήριξης Θετικής Συμπεριφοράς.....	29
2.6. Το πολυεπίπεδο μοντέλο της Υποστήριξης Θετικής Συμπεριφοράς.....	30
3. Η ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ - ΒΑΘΜΙΔΑ 1.....	33
3.1. Σκοπός της Βαθμίδας 1.....	33
3.2. Σημαντικότητα της Βαθμίδας 1.....	33

3.3. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΒΑΘΜΙΔΑΣ 1	34
3.3.1. Κοινή Φιλοσοφία και Σκοπός.....	35
3.3.2. Ηγεσία	36
3.3.3. Προσδιορισμός της Προσδοκώμενης Συμπεριφοράς	36
3.3.6. Αποθάρρυνση της Μη-Κατάλληλης Συμπεριφοράς	39
3.3.7. Διαρκής Παρακολούθηση και Αξιολόγηση.....	40
3.3.8. Επιμόρφωση, Ανάπτυξη και Υποστήριξη του Εκπαιδευτικού Προσωπικού	40
4. ΣΥΜΦΩΝΗΤΙΚΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑΣ	41
5. Η ΟΜΑΔΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	42
5.1. Κοινή φιλοσοφία και σκοπός	42
5.2. Ηγεσία	43
6. ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ	46
7. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ.....	48
7.1. Πρακτικές ενιαίου προγράμματος για την οργάνωση ενός μαθησιακού περιβάλλοντος που δημιουργεί ευκαιρίες για την προώθηση της αυτονομίας και της υπευθυνότητας στα παιδιά	48
7.2. Διαθέσιμο υλικό προς τους επαγγελματίες ΑΦΠΠΗ για την ενθάρρυνση θετικών συμπεριφορών και την προώθηση της κοινωνικοσυναισθηματικής ικανότητας	51
8. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΘΑΡΡΥΝΣΗ ΠΡΟΚΛΗΤΙΚΩΝ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΩΝ.....	55
9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	57
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	59
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι	65
Λίστα με τα μέλη της ομάδας ηγεσίας (υποστήριξη θετικής συμπεριφοράς)	65
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ	66
Παράδειγμα πίνακα με τις προσδοκώμενες συμπεριφορές	66
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ	68
Πίνακας που προσδιορίζει τις δευτερεύουσες συμπεριφορές	68

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV	69
Πίνακας που προσδιορίζει τις κύριες προκλητικές συμπεριφορές	69
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V	70
Φορμα συνεργασίας του σχολείου	70

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο Οδηγός για τη Προώθηση και Υποστήριξη της Θετικής Συμπεριφοράς στην Αγωγή και Φροντίδα Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας (ΑΦΠΠΗ) στις χώρες της Ευρώπης (Οδηγός PBS-ECEC) αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του πρώτου αποτελέσματος του έργου PBS-ECEC. Ο οδηγός PBS-ECEC αποτελεί ένα εργαλείο-εγχειρίδιο για τους εκπαιδευτικούς ΑΦΠΠΗ, το οποίο περιλαμβάνει πηγές και πληροφορίες σχετικά με τη δημιουργία ενός ενιαίου προσχολικού συστήματος με συμπεριληπτικά περιβάλλοντα τάξεων τα οποία θα χαρακτηρίζονται από υψηλή ποιότητα, όπου προωθείται και να υποστηρίζεται η θετική συμπεριφορά. Ο οδηγός PBS-ECEC επικεντρώνεται στο πρώτο επίπεδο της Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς. Συγκεκριμένα, ο κύριος στόχος του οδηγού PBS-ECEC είναι να παράσχει χρήσιμες πληροφορίες προς τις ομάδες εκπαιδευτικών ΑΦΠΠΗ σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής του πρώτου επιπέδου του συστήματος με έμφαση σε όλο το σχολείο, προωθώντας ένα Ενιαίο Πρόγραμμα - Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς (ΕΠ-ΠΘΣ) (Programme-wide Positive Behaviour Support - PW-PBS) (καθολική βαθμίδα), σε όλα τα σχολεία ΑΦΠΠΗ που συμμετέχουν από όλες τις συμμετέχουσες χώρες της Ευρώπης. Ο οδηγός PBS-ECEC προτείνει πρακτικές που θα βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς ΑΦΠΠΗ να προωθήσουν την κοινωνική και συναισθηματική ικανότητα όλων των παιδιών και να επαναπροσδιορίσουν το περιβάλλον του σχολείου αλλά και της τάξης, ώστε να γίνει πιο συμπεριληπτικό, θετικό και ασφαλές για τα παιδιά ΑΦΠΠΗ με έμφαση στην πρόληψη και στην έγκαιρη παρέμβαση. Ο οδηγός PBS-ECEC αποτελεί ένα πρακτικό εργαλείο, το οποίο σκοπεύει να βοηθήσει τους επαγγελματίες της ΑΦΠΠΗ: (α) να εντοπίζουν τα πιο συχνά προβλήματα συμπεριφοράς και τις κοινωνικο-συναισθηματικές δυσκολίες των παιδιών ΑΦΠΠΗ στο οποίο σχολείο όπου εργάζονται, (β) να τους καθοδηγήσει να προσδιορίζουν τις δυσκολίες αυτές με θετικό τρόπο, (γ) να τους υποστηρίξει να αποφασίζουν τις προσδοκώμενες συμπεριφορές, οι οποίες να είναι αναπτυξιακά, κοινωνικά και συναισθηματικά κατάλληλες, (δ) να συνδέουν και να εντάσσουν αυτές τις προσδοκώμενες συμπεριφορές και κοινωνικοσυναισθηματικές δεξιότητες στο πλαίσιο δραστηριοτήτων ή ρουτίνων. Ο Οδηγός αυτός μπορεί να χρησιμοποιηθεί από: εκπαιδευτικούς ΑΦΠΠΗ στο πλαίσιο της εργασίας τους, επαγγελματίες ΑΦΠΠΗ που συμμετέχουν σε πρωτοβουλίες επαγγελματικής ανάπτυξης, επαγγελματίες ΑΦΠΠΗ που παρέχουν υποστήριξη σε εκπαιδευτικούς προσχολικής εκπαίδευσης, γονείς και κηδεμόνες παιδιών πρώιμης ηλικίας και άλλους ενδιαφερόμενους για την ΑΦΠΠΗ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Οδηγός για τη Προώθηση και Υποστήριξη της Θετικής Συμπεριφοράς στην Αγωγή και Φροντίδα Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας (ΑΦΠΗ) στις χώρες της Ευρώπης αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού προγράμματος «Εφαρμόζοντας την Προώθηση Θετικής Συμπεριφοράς στην Αγωγή & Φροντίδα Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας - Implementing Positive Behaviour Support in Early Childhood Education and Care “PBS-ECEC”». Το PBS-ECEC – «Εφαρμόζοντας την Προώθηση Θετικής Συμπεριφοράς στην Αγωγή & Φροντίδα Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας» είναι ένα Ευρωπαϊκό πρόγραμμα (Erasmus+), το οποίο συγχρηματοδοτείται με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής [Αριθμός έργου: 2021-1-PT01-KA220-SCH-000034367].

Η κοινοπραξία PBS-ECEC αποτελείται από πέντε εταίρους (Εταίρος 1: Πολυτεχνικό Ινστιτούτο του Πόρτο – Συντονιστής προγράμματος (Polytechnic Institute of Porto), Εταίρος 2: CARDET – Centre for Advancement of Research and Development in Educational Technology LTD, Εταίρος 3: Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδος, Εταίρος 4: Ινστιτούτο Παιδικής Αγωγής και Ψυχολογίας Ευρώπης (Institute of Child Education and Psychology Europe), Εταίρος 5: Νεόφυτος Χαράλαμπος - Ινστιτούτο Ανάπτυξης ΛΤΔ) από τέσσερις διαφορετικές χώρες (Κύπρος, Ελλάδα, Ιρλανδία και Πορτογαλία). Η διάρκεια του έργου είναι 24 μήνες (01/01/2022 - 01/01/2024).

Ο κύριος στόχος του έργου PBS-ECEC είναι η προώθηση ενός ευρωπαϊκού ενιαίου σχολικού πλαισίου με τίτλο **Ενιαίο Πρόγραμμα - Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς (ΕΠΠΘΣ) (Programme-wide Positive Behaviour Support - PW-PBS) στην Αγωγή & Φροντίδα Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας (ΑΦΠΗ)**.

Αρκετές ευρωπαϊκές αναφορές πολιτικής έχουν προτάξει την ανάγκη ανάπτυξης αποτελεσματικών ευρωπαϊκών σχολικών πλαισίων που να προωθούν την κοινωνική ένταξη και την εκπαιδευτική δέσμευση. Το έργο PBS-ECEC στοχεύει στο να συμβάλει προς την ικανοποίηση αυτής την ανάγκης με την ανάπτυξη ενός ευρωπαϊκού σχολικού πλαισίου που θα ενισχύσει την κοινωνική ένταξη και την εκπαιδευτική δέσμευση στη ΑΦΠΗ. **Εντός αυτού του σχολικού πλαισίου, οι μη αναμενόμενες ή παραβατικές συμπεριφορές θα αντιμετωπιστούν από τα πρώτα χρόνια της εκπαίδευσης των παιδιών, με την ανάπτυξη της κοινωνικοσυναισθηματικής τους ικανότητας, ενός κρίσιμου τομέα για τη συνολική ανάπτυξη και ευημερία των παιδιών, σε ένα περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς.** Ένα τέτοιο επίτευγμα θα έχει πολλαπλά **οφέλη για τα παιδιά, τους εκπαιδευτικούς και τους ενδιαφερόμενους φορείς (επαγγελματίες εκπαίδευσης, ηγετική ομάδα, παρόχους) στα πλαίσια της ΑΦΠΗ.** Επιπλέον, μέσω των αποτελεσμάτων του έργου οι εκπαιδευτικοί ΑΦΠΗ θα έχουν την ευκαιρία να ενισχύσουν την εκπαίδευση και την κατάρτιση τους στον τομέα. Συγκεκριμένα, το έργο

PBS-ECEC θα εξετάσει το σχεδιασμό και την εφαρμογή του ΕΠΠΘΣ σε περιβάλλοντα ΑΦΠΠΗ, με ιδιαίτερη έμφαση στις πιο κάτω παραμέτρους:

- εκπαίδευση εκπαιδευτικών ομάδων (πυρήνα) ΑΦΠΠΗ για την παροχή βασικών στοιχείων του ΕΠΠΘΣ στο υπόλοιπο εκπαιδευτικό προσωπικό
- παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού για τους εκπαιδευτικούς ΑΦΠΠΗ με τεκμηριωμένες πρακτικές για την ανάπτυξη των κοινωνικοσυναισθηματικών ικανοτήτων του παιδιού και την αντιμετώπιση των ακατάλληλων συμπεριφορών, και
- ανάπτυξη ενός διαδικτυακού χώρου για τη διάχυση των δράσεων του έργου, τη προώθηση της επικοινωνίας και τη δικτύωση μεταξύ των συμμετεχόντων, καθώς και την παροχή εύκολης πρόσβασης σε χρήσιμες πηγές και μετά την ολοκλήρωση του έργου.

Για την επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων, θα δημιουργηθούν τα ακόλουθα παραδοτέα-αποτελέσματα στο πλαίσιο **έργου PBS-ECEC**, τα οποία θα είναι δωρεάν διαθέσιμα στη σελίδα του PBS-ECEC προγράμματος (<https://pbs-ecec.eu/>):

- 1. Οδηγός Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς στην ΑΦΠΠΗ**
- 2. Διαδικτυακές ενότητες με εκπαιδευτικές πρακτικές του ΕΠ-ΠΘΣ στην ΑΦΠΠΗ**
- 3. Μελέτη εκτίμησης επιπτώσεων και προτάσεις πρακτικής**
- 4. Εργαλειοθήκη πολιτικών και στρατηγικών με συστάσεις για την ΠΘΣ στη ΑΦΠΠΗ**

ΟΔΗΓΟΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΣΤΗΝ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΠΡΩΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ (ΟΔΗΓΟΣ PBS-ECEC): ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Προσανατολισμός

Ο Οδηγός για τη Προώθηση και Υποστήριξη της Θετικής Συμπεριφοράς στην Αγωγή και Φροντίδα Πρώτης Παιδικής Ηλικίας στις χώρες της Ευρώπης (Οδηγός PBS-ECEC) αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του πρώτου αποτελέσματος του έργου PBS-ECEC. Ο οδηγός PBS-ECEC αποτελεί ένα εργαλείο-εγχειρίδιο για τους εκπαιδευτικούς ΑΦΠΠΗ, το οποίο περιλαμβάνει πηγές και πληροφορίες σχετικά με τη δημιουργία ενός ενιαίου σχολικού πλαισίου με προληπτικά περιβάλλοντα τάξεων τα οποία να χαρακτηρίζονται από υψηλή ποιότητα, όπου να προωθείται και να υποστηρίζεται η θετική συμπεριφορά.

Θεωρητικό Υπόβαθρο

Η Προώθηση Θετικής Συμπεριφοράς (ΠΘΣ) είναι ένα ερευνητικά τεκμηριωμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο, το οποίο περιλαμβάνει τεκμηριωμένες πρακτικές, με στόχο να προάγει τις θετικές συμπεριφορές και την ανάπτυξη κοινωνικοσυναισθηματικών δεξιοτήτων όλων των παιδιών (καθολική βαθμίδα), να αντιμετωπίζει τις κοινωνικόσυναισθηματικές και συμπεριφορικές ανάγκες των παιδιών που βρίσκονται σε κίνδυνο (βαθμίδα-στόχος) και να υποστηρίζει τα παιδιά με συνεχής κοινωνικές, συναισθηματικές ή συμπεριφορικές ανησυχίες ή δυσκολίες (εντατική βαθμίδα) (Horner et al., 1990).

Σκοπός

Στο πλαίσιο αυτό, ο οδηγός PBS-ECEC επικεντρώνεται στο πρώτο επίπεδο της ΠΘΣ. Συγκεκριμένα, ο κύριος στόχος του οδηγού PBS-ECEC είναι να παράσχει χρήσιμες πληροφορίες προς τις εκπαιδευτικές ομάδες ΑΦΠΠΗ σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής του πρώτου επιπέδου του συστήματος με έμφαση σε όλο το σχολείο, προωθώντας ένα Ενιαίο Πρόγραμμα - Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς (ΕΠ-ΠΘΣ) (Programme-wide Positive Behaviour Support - PW-PBS) (καθολική βαθμίδα), σε όλα τα σχολεία ΑΦΠΠΗ που συμμετέχουν από όλες τις συμμετέχουσες χώρες της Ευρώπης. Ο οδηγός PBS-ECEC προτείνει πρακτικές που θα βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς ΑΦΠΠΗ να προωθήσουν την κοινωνική και συναισθηματική ικανότητα όλων των παιδιών και να επαναπροσδιορίσουν το περιβάλλον του

σχολείου αλλά και της τάξης ώστε να γίνει πιο συμπεριληπτικό, θετικό και ασφαλές για τα παιδιά ΑΦΠΗ με έμφαση στην πρόληψη και στην έγκαιρη παρέμβαση.

Ο Οδηγός PBS-ECEC

Το υλικό αναπτύχθηκε βάσει των αναγκών των σχολικών μονάδων ΑΦΠΗ και προτείνει ένα πρόγραμμα, συμμετοχικής και προληπτικής προσέγγισης για την υποστήριξη της συμπεριφοράς και τη προώθηση της κοινωνικοσυναισθηματικής ανάπτυξης των παιδιών. Πριν από την ανάπτυξη του παρόντος οδηγού, η κοινοπραξία PBS-ECEC πραγματοποίησε εκτεταμένη έρευνα σε κάθε χώρα εταίρο, προκειμένου να συλλέξει εμπειρικά δεδομένα και υπάρχουσες πηγές, στη βάση των οποίων διαγνώστηκαν οι συγκεκριμένες ανάγκες και υφιστάμενες πρακτικές που συνδέονται με την ΑΦΠΗ, τη συμπεριφορά και την κοινωνικοσυναισθηματική ικανότητα των παιδιών κατά ΑΦΠΗ. Τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν τόσο από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση όσο και από την έρευνα πεδίου χρησιμοποιήθηκαν για τη δημιουργία του παρόντος οδηγού, ο οποίος διατίθεται δωρεάν στους εκπαιδευτικούς, ενδιαφερόμενους φορείς και επαγγελματίες εκπαίδευσης αλλά και γενικότερα στο ευρύτερο κοινό.

Περιεχόμενα

Ο οδηγός PBS-ECEC προσφέρει συγκεκριμένες και ερευνητικά τεκμηριωμένες πληροφορίες, ορισμούς, μεθοδολογίες, στρατηγικές, πρακτικές και προτάσεις για τη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού περιβάλλοντος που να προωθεί θετικές συμπεριφορές και να προάγει τη κοινωνικοσυναισθηματική επάρκεια, αποθαρρύνοντας και προλαμβάνοντας ακατάλληλες ή παραβατικές συμπεριφορές. Ο οδηγός αυτός αποτελείται από οκτώ κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο παρέχει μια επισκόπηση των πιο αντιπροσωπευτικών ευρημάτων της έρευνας που διεξήγαγε η κοινοπραξία PBS-ECEC. Διαβάζοντας αυτό το κεφάλαιο, ένας εκπαιδευτικός ΑΦΠΗ θα αποκτήσει μια γενική ιδέα για τα αποτελέσματα της βιβλιογραφικής έρευνας και της έρευνας πεδίου και θα είναι σε θέση να εντοπίσει τις κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι σχολικές μονάδες ΑΦΠΗ όσον αφορά τη συμπεριφορά και την κοινωνικοσυναισθηματική επάρκεια στις συμμετέχουσες χώρες της Ευρώπης. Θα αποκτήσει επίσης γνώσεις σχετικά με τους συγκεκριμένους τομείς σύμφωνα με τα εθνικά αναλυτικά προγράμματα των χωρών εταίρων που σχετίζονται με το έργο PBS-ECEC. Συνολικά, τα ευρήματα της έρευνας του PBS-ECEC περιλαμβάνονται στη έκθεση όπου συνοψίζονται τα αποτελέσματα της έρευνας παιδιού από όλες τις συμμετέχουσες χώρες (Αποτέλεσμα 1. Διακρατική Έκθεση Αξιολόγησης των Αναγκών - Needs

Assessment Transnational Consolidated report), διαθέσιμο για δωρεάν λήψη στη σελίδα του προγράμματος (<https://pbs-ecec.eu/about/>) , όπου ο αναγνώστης μπορεί να μάθει περισσότερα σχετικά με τις ανάγκες και την τρέχουσα κατάσταση των συμπεριφορικών και κοινωνικοσυναισθηματικών δυσκολιών των παιδιών, τις αντίστοιχες τρέχουσες παιδαγωγικές πρακτικές σε όλα τα σχολικά πλαίσια της Ευρώπης και τον αντίκτυπο αυτών των πρακτικών. Το **δεύτερο κεφάλαιο** περιγράφει το πλαίσιο υποστήριξης της θετικής συμπεριφοράς σε επίπεδο προγράμματος και το μοντέλο των τριών βαθμίδων. Στο **τρίτο κεφάλαιο** παρουσιάζεται λεπτομερέστερα η καθολική βαθμίδα (βαθμίδα 1) του πλαισίου ΠΘΣ σε όλο το πρόγραμμα. Το **τέταρτο κεφάλαιο** περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με την ομαδική προσέγγιση, τους ανατιθέμενους ρόλους και τις αρμοδιότητες των εκπαιδευτικών ομάδων ΑΦΠΠΗ για την εφαρμογή του πλαισίου ΠΘΣ. Στο **κεφάλαιο πέντε** παρουσιάζονται πρακτικές πληροφορίες σχετικά με τα τον πίνακα συμπεριφορών, τον καθορισμό της αποστολής, τις προσδοκίες και τους κανόνες συμπεριφοράς του προγράμματος και την εφαρμογή του σε όλες τις δομές της ΑΦΠΠΗ. Το **κεφάλαιο έξι** περιγράφει τη διαδικασία δημιουργίας ενός πίνακα προσδοκώμενων συμπεριφορών και παραδείγματα. Το **κεφάλαιο επτά** παρουσιάζει προτεινόμενες πρακτικές και δραστηριότητες για τους παιδαγωγούς και τους ενδιαφερόμενους φορείς της προσχολικής ηλικίας για την ενθάρρυνση θετικών συμπεριφορών και την προώθηση της κοινωνικοσυναισθηματικής ικανότητας και την αποθάρρυνση ακατάλληλων ή παραβατικών συμπεριφορών. Τέλος, το **κεφάλαιο οκτώ** προσφέρει παραδείγματα και πληροφορίες σχετικά με τη δημιουργία μιας συμφωνίας συνεργασίας μεταξύ ενός οργανισμού - εταίρου και ενός κέντρου προσχολικής ηλικίας, προκειμένου να συνεργαστούν για την καθιέρωση του πρώτου επιπέδου ΕΠ-ΠΘΣ.

Οδηγίες χρήσης

Πώς να το χρησιμοποιήσετε;

Ο οδηγός PBS-ECEC αποτελεί ένα πρακτικό εργαλείο, το οποίο σκοπεύει να βοηθήσει τους επαγγελματίες της ΑΦΠΠΗ:

- να εντοπίζουν τα πιο συχνά προβλήματα συμπεριφοράς και τις κοινωνικο-συναισθηματικές δυσκολίες των παιδιών ΑΦΠΠΗ στο οποίο εργάζονται,
- να τους καθοδηγήσει να προσδιορίζουν τις δυσκολίες αυτές με θετικό τρόπο,
- να τους υποστηρίξουν να αποφασίζουν τις προσδοκώμενες συμπεριφορές, οι οποίες να είναι αναπτυξιακά, κοινωνικά και συναισθηματικά κατάλληλες,
- να συνδέουν αυτές τις προσδοκώμενες συμπεριφορές και κοινωνικοσυναισθηματικές δεξιότητες στο πλαίσιο δραστηριοτήτων ή ρουτίνων.

→ Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η αποτελεσματική εφαρμογή του ΕΠ-ΠΘΣ απαιτεί τουλάχιστον δύο χρόνια. Στο πλαίσιο της διετούς διάρκειας του έργου PBS - ECEC, ο παρών οδηγός παρέχει στις σχολικές μονάδες ΑΦΠΠΗ γενικές κατευθυντήριες οδηγίες για την εξοικείωση με την προσέγγιση ΠΘΣ και την εφαρμογή του πρώτου επιπέδου της (καθολική βαθμίδα). Ως εκ τούτου, κάθε σχολική μονάδα ΑΦΠΠΗ θα πρέπει να στοχεύσει, να εντείνει και να εξατομικεύσει τα στοιχεία που θα υιοθετήσει η σχολική κοινότητα με βάση τις δικές της ανάγκες για να αναπτύξει το δικό της σύστημα κοινωνικής συμπεριφοράς για καθολική υποστήριξη.

Ποιός;

Ο Οδηγός αυτός μπορεί να χρησιμοποιηθεί από:

- εκπαιδευτικούς ΑΦΠΠΗ στο πλαίσιο της εργασίας τους
- επαγγελματίες ΑΦΠΠΗ που συμμετέχουν σε πρωτοβουλίες επαγγελματικής ανάπτυξης,
- οι coaches στην ΑΦΠΠΗ που παρέχουν υποστήριξη σε εκπαιδευτικούς προσχολικής εκπαίδευσης για την ΠΘΣ*,
- γονείς και κηδεμόνες παιδιών πρώιμης ηλικίας
- άλλους ενδιαφερόμενους για την ΑΦΠΠΗ

*Οι coaches αποτελούν κρίσιμα μέλη για την εφαρμογή της ΠΘΣ στο προσχολικό περιβάλλον. Επαγγελματίες εκπαιδευμένοι στις παιδαγωγικές μεθόδους και την ψυχολογία και οι οποίοι είναι καταρτισμένοι στο σύστημα ΠΘΣ (π.χ. σχολικοί και εκπαιδευτικοί ψυχολόγοι) μπορούν να αναλάβουν το ρόλο του coach. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τους coaches επισκεφθείτε τον ιστότοπο PBIS ([PBIS website](#)).

Πότε;

Συνιστάται να εφαρμόζεται για ολόκληρο το σχολικό έτος. Οι Carter και οι συνεργάτες (2011) πρότειναν ότι η καθιέρωση της προσέγγισης ΠΘΣ από την αρχή της χρονιάς προσφέρει πιο θετικά αποτελέσματα για τις σχολικές μονάδες ΑΦΠΠΗ.

Πού θα βρείτε το υλικό και τα παραδοτέα του έργου PBS-ECEC;

Ο οδηγός PBS-ECEC καθώς και όλο το υλικό του προγράμματος είναι διαθέσιμα δωρεάν στον δικτυακό τόπο του έργου PBS-ECEC στη διεύθυνση <https://pbs-ecec.eu/> και στην πλατφόρμα του Erasmus+.

Συνιστάται ο οδηγός PBS-ECEC να μελετηθεί σε συνδυασμό με τη διακρατική έκθεση του PBS-ECEC.

Ο οδηγός PBS-ECEC αναπτύχθηκε με βάση την αξιολόγηση των αναγκών των σχολικών μονάδων ΑΦΠΠΗ. Τα ευρήματα της έρευνας που διεξήγαγε η κοινοπραξία κατέδειξαν τις ανάγκες, την υφιστάμενη κατάσταση όσον αφορά τις συμπεριφορικές και κοινωνικοσυναισθηματικές δυσκολίες για τα παιδιά πρώιμης παιδικής ηλικίας, τους παράγοντες που συμβάλλουν σε αυτές, τις αντίστοιχες εφαρμόσιμες παιδαγωγικές πρακτικές σε κάθε συμμετέχουσα χώρα της Ευρώπης και τον αντίκτυπο αυτών των πρακτικών. Παρόλο που ο παρών οδηγός παρουσιάζει μια περίληψη των βασικών ευρημάτων, διαβάζοντας την Διακρατική Έκθεση Αξιολόγησης των Αναγκών (PBS –ECEC Transnational Consolidated Report: Research Findings for Developing the Guide on Positive Behaviour Support in Early Childhood Education and Care – βρείτε τη στη διεύθυνση <https://pbs-ecec.eu/el/outputs/>), οι ομάδες των εκπαιδευτικών θα αποκτήσουν βαθύτερη κατανόηση της ΠΘΣ και θα προσδιορίσουν τις δικές τους ανάγκες. Επιπλέον, η έκθεση περιλαμβάνει εκτεταμένες αναφορές από την εφαρμογή ποροηγούμενων καλών πρακτικών σε επίπεδο πολιτικής και επίπεδο σχολείου για την παροχή υποστήριξης στις συμπεριφορικές και κοινωνικοσυναισθηματικές ικανότητες των παιδιών και για την ανάπτυξη ενός συστήματος προώθησης θετικών συμπεριφορών στις εν λόγω Ευρωπαϊκές χώρες.

1. ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ: ΣΥΝΟΨΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

Οι εταίροι του έργου διεξήγαγαν έρευνα (βιβλιογραφική ανασκόπηση, συνεντεύξεις σε ομάδες εστίασης και έρευνα με χορήγηση ερωτηματολογίων) στα πλαίσια του πρώτου παραδοτέου του έργου, προκειμένου να κατανοήσουν καλύτερα την υφιστάμενη κατάσταση σε κάθε χώρα εταίρο όσον αφορά τη προώθηση και υποστήριξη θετικής συμπεριφοράς στην ΑΦΠΠΗ σε όλες τις χώρες εταίρους. Τα κυριότερα συμπεράσματα ήταν ότι είναι σύνηθες τα παιδιά προσχολικής ηλικίας να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και στη διαχείριση και έκφραση των συναισθημάτων τους- τείνουν επίσης να είναι πιο ανήσυχα και πιο επιρρεπή στην πλήξη. Οι παιδαγωγοί προσχολικής ηλικίας έτειναν να συμφωνούν ότι η πανδημία COVID-19 είχε αρνητική επίδραση στην ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας, ιδίως στις περιπτώσεις της Κύπρου και της Ελλάδας. Συνολικά, τα ευρήματα από τις τέσσερις χώρες έδειξαν ότι όλα τα εμπλεκόμενα μέρη (Εκπαιδευτικοί, Γονείς, Σχολική Διοίκηση και Διεύθυνση) και οι αρμόδιες αρχές (Υπουργεία, Ενδιαφερόμενοι φορείς και Κυβερνητικές Αρχές) δείχνουν ενδιαφέρον για την εξεύρεση τρόπων υποστήριξης της αποτελεσματικής λειτουργίας των προσχολικών ιδρυμάτων και τη διασφάλιση της σωστής εκπαίδευσης των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Ωστόσο, διάφορα εμπόδια και πρόσθετες ανάγκες στα προσχολικά περιβάλλοντα οδηγούν στην άμεση και επιτακτική ανάγκη δημιουργίας αποτελεσματικών ευρωπαϊκών προσχολικών πλαισίων για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης (για περισσότερες πληροφορίες βλ. την ενοποιημένη έκθεση του πρώτου αποτελέσματος του έργου Διακρατική Έκθεση Αξιολόγησης των Αναγκών (R1. Transnational Consolidated Report. Research findings for developing the Guide on Positive Behaviour Support in Early Childhood and Care) που διατίθεται για δωρεάν λήψη στη διεύθυνση: <https://pbs-ecec.eu/>). Παρακάτω παρατίθεται περίληψη των αποτελεσμάτων.

1.1. ΚΥΠΡΟΣ

ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΟΙ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΑΦΠΠΗ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση καταγράφει διάφορα ζητήματα που αφορούν την ΑΦΠΠΗ στην Κύπρο. Στη Κύπρο, παρατηρήθηκε ότι τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει σημαντικές αλλαγές στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης του εκπαιδευτικού συστήματος, όπως για παράδειγμα, ο διορισμός των εκπαιδευτικών ΑΦΠΠΗ μέσω αναβαθμισμένων και αυστηρότερων κριτηρίων καθώς και συγκεκριμένων προσόντων (Λοΐζου, 2018). Παρόλα αυτά ένα μείζων ζήτημα στην Κύπρο είναι η έλλειψη έρευνας στο κυπριακό

πλαίσιο και αξιολόγησης των νέων προγραμμάτων και μεταρρυθμίσεων που εφαρμόστηκαν πρόσφατα (Λοΐζου, 2007). Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί ΑΦΠΠΗ στην Κύπρο έχουν ευκαιρίες μάθησης και επαγγελματικής ανάπτυξης κυρίως μέσω της εθελοντικής συμμετοχής τους σε σεμινάρια και εργαστήρια που προσφέρονται από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου. Λαμβάνοντας υπόψη τα πιο πάνω, το κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα ακολουθεί μια μονοεπίπεδη δομή επαγγελματικής ανάπτυξης, όπως αυτή ορίζεται από την απουσία μιας συστημικής προσέγγισης επαγγελματικής ανάπτυξης που να δίνει την απαραίτητη ευελιξία στους εκπαιδευτικούς να αναπτυχθούν επαγγελματικά προς διαφορετικές κατευθύνσεις. Ως εκ τούτου, υπάρχει χώρος για βελτίωση όσον αφορά την επαγγελματική ανάπτυξη και μάθηση των εκπαιδευτικών ΑΦΠΠΗ.

Επιπλέον, στην Κύπρο, η εφαρμογή του συστήματος ΠΘΣ είναι πρόσφατη. Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, υπήρξαν αρκετές παρεμβάσεις υπό την καθοδήγηση διαφόρων ερευνητικών ομάδων. Δύο τέτοια προγράμματα υλοποιήθηκαν με την υποστήριξη του προγράμματος Erasmus+ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Και τα δύο προγράμματα αποτελούν παραδείγματα προώθησης επιτυχημένων πρακτικών που στοχεύουν στην προώθηση των κοινωνικοσυναισθηματικών δεξιοτήτων των παιδιών σε δημοτικά σχολεία, μέσω των έργων ERASMUS+ (Key Action 2) "Tackling School Discipline Issues with Positive Behaviour Support" (TaSDi-PBS) και ERASMUS+ (Key Action 3) "Building School-Wide Inclusive, Positive and Equitable Learning Environments Through A Systems-Change Approach" (SWPBS). Ωστόσο, και τα δύο έργα στόχευαν στη δημοτική εκπαίδευση. Μια πιο πρόσφατη παρέμβαση στο πλαίσιο ενός τριετούς έργου ERASMUS+ με τίτλο "Ενίσχυση της Ευζωίας των Εκπαιδευτικών μέσω της Προώθησης της Θετικής Συμπεριφοράς στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία" (ProW) ξεκίνησε την εφαρμογή του στην Κύπρο από το 2021. Το έργο ProW αποσκοπεί στην ανάπτυξη τεκμηριωμένων πολιτικών και πρακτικών που θα προάγουν γενικότερα το επάγγελμα του εκπαιδευτικού με έμφαση στην εκπαίδευση και κατάρτιση των εκπαιδευτικών ΑΦΠΠΗ στο συγκεκριμένο τομέα.

Εκτός από τα περιορισμένα ερευνητικά δεδομένα σχετικά με τις συμπεριφορικές και κοινωνικοσυναισθηματικές ικανότητες στα πλαίσια της ΑΦΠΠΗ, οι συμμετέχοντες στην ομάδα εστίασης που διεξήχθη στην Κύπρο στο πλαίσιο του έργου PBS-ECEC εντόπισαν διάφορα εμπόδια κατά την εφαρμογή πρακτικών στην ΑΦΠΠΗ με σκοπό την πρόληψη ανεπιθύμητων συμπεριφορών και την υποστήριξη και προώθηση των κοινωνικοσυναισθηματικών ικανοτήτων των παιδιών. Τα βασικότερα εμπόδια που επισήμαναν αφορούσα τρία επίπεδα:

(α) Επίπεδο Εθνικής Πολιτικής

- ελλιπής ενδοϋπηρεσιακή επαγγελματική κατάρτιση
- ελλιπής συνεργασία με άλλους ειδικούς

- ο παραμέληση του συστήματος σε σύγκριση με άλλες βαθμίδες
- ο υψηλό ποσοστό παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία
- ο αναλογία εκπαιδευτικού-μαθητή στη τάξη
- ο απουσία κοινής και τεκμηριωμένης πολιτικής και στρατηγικής σε συστημικό επίπεδο
- ο γραφειοκρατικές καθυστερήσεις στη διαχείριση και επίλυση των δυσκολιών

(β) Επίπεδο Οικογενειακού Περιβάλλοντος

- ο έλλειψη κατάρτισης των γονέων
- ο χαμηλό κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο
- ο οικονομικά προβλήματα και συνθήκες εργασίας των γονέων
- ο περιορισμένες εμπειρίες
- ο απουσία γονέων
- ο στάση των γονέων απέναντι στους εκπαιδευτικούς και το σχολείο
- ο ελλιπής επικοινωνία και συνεργασία γονέων και εκπαιδευτικών
- ο άρνηση αποδοχής της κατάστασης από τους γονείς

(γ) Επίπεδο Εκπαιδευτικού

- ο αδυναμία έκφρασης των συναισθημάτων από πλευράς εκπαιδευτικών
- ο ευζωία και ευημερία των εκπαιδευτικών (COVID-19)
- ο επαγγελματική εξουθένωση
- ο υποτίμηση της σημαντικότητας της ΚΣ ανάπτυξης εν συγκρίσει με τη γνωστική ανάπτυξη
- ο κουλτούρα που υποστηρίζει ότι τα παιδιά δεν πρέπει να έχουν συνέπειες για τις πράξεις τους

ΕΘΝΙΚΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ: ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΕΡΓΟ PBS-ECEC

Τα συστήματα και οι διαδικασίες που αφορούν την ΑΦΠΠΗ στην Κύπρο όπως και σε άλλες χώρες χαρακτηρίζονται ως υποανάπτυχτες αφού βρίσκονται υπό εξέλιξη (Bouget et al., 2015; Mills et al., 2013; Childhood Education International, 2017). Η επαγγελματικοποίηση του τομέα της ΑΦΠΠΗ αναδεικνύεται ως ανάγκη στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς οι εκπαιδευτικοί, οι εργαζόμενοι και οι φροντιστές της ΑΦΠΠΗ έχουν διαφορετικά προσόντα, από διπλώματα δύο και τριών ετών έως πανεπιστημιακά πτυχία τεσσάρων ετών, ιδίως όσοι εργάζονται στο δημόσιο τομέα (Childhood Education International, 2017; Rentzou, 2016). Προκύπτει η ανάγκη βελτίωσης της ποιότητας των υπηρεσιών ΑΦΠΠΗ στην Κύπρο καθώς οι δράσεις που αναλαμβάνονται προς αυτή την

κατεύθυνση αναφέρονται ως απαραίτητες (Peeters et al., 2016; Λοΐζου, 2009). Επιπλέον, το ζήτημα της επαγγελματικής μάθησης και ανάπτυξης των εκπαιδευτικών της ΑΦΠΠΗ δεν είναι επίσημα στην ατζέντα των κυβερνητικών πρωτοβουλιών, αφού περιορίζεται σε μεμονομένες δράσεις και πρωτοβουλίες του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου (2021), όπως το Νέο/Αναθεωρημένο Πρόγραμμα Σπουδών και η επιμόρφωση για την επαγγελματική ανάπτυξη σχετικά με την εφαρμογή των Προγραμμάτων Σπουδών. Ακόμη λιγότερες είναι οι πρωτοβουλίες σχετικά με το θέμα στον ιδιωτικό τομέα, εφόσον εντάσσονται κυρίως υπό τη μορφή δράσεων και δραστηριοτήτων που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ (π.χ. έργα, προγράμματα κατάρτισης των εκπαιδευτών, εκπαιδευτικές επισκέψεις, εργαστήρια, συνέδρια) (Λοΐζου, 2018). Παρόλο που οι εκπαιδευτικοί ΑΦΠΠΗ έχουν τα ίδια προσόντα με τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης (δημοτικό, γυμνάσιο), το έργο τους υποτιμάται. Το κύρος των εκπαιδευτικών ΑΦΠΠΗ στην Κύπρο είναι χαμηλό και η συμβολή και ο επαγγελματισμός τους συχνά υποτιμώνται (Vrasidas et al., 2021; OECD, 2020). Σε επίπεδο πολιτικής, ένα Ευρωπαϊκό έργο με τίτλο "Δράσεις Σχολικής και Κοινωνικής Ένταξης" (ΔΡΑΣΕ), από το Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας, πραγματοποιείται επί του παρόντος σε περισσότερα από 100 σχολεία και προσφέρει μια σειρά μέτρων που αποσκοπούν στην πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού. Με τη στήριξη των ταμείων της ΕΕ, η Κύπρος είχε τη δυνατότητα να εφαρμόσει στοχευμένα και καινοτόμα προγράμματα στην εκπαίδευση, μέσω των οποίων παρέχεται πολυεπίπεδη στήριξη στους μαθητές και τις οικογένειές τους (ΕΚΤ, 2020).

1.2. ΕΛΛΑΔΑ

ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΟΙ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΑΦΠΠΗ ΟΣΩΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Σε επίπεδο χάραξης πολιτικής, το ελληνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για την ΑΦΠΠΗ παρέχει κατευθύνσεις για την υποστήριξη της κοινωνικοσυναισθηματικής ανάπτυξης των παιδιών. Επίσης, προωθεί συγκεκριμένες αξίες και συμπεριφορές στις σχολικές μονάδες, όπως ο αμοιβαίος σεβασμός, η συνεργασία, η ισότητα, η ισονομία, η αποδοχή της διαφορετικότητας και η βοήθεια προς τους άλλους. Ωστόσο, σε αντίθεση με άλλες χώρες, όπου παρέχονται συγκεκριμένοι οδηγοί ή προγράμματα (π.χ., σε αντίθεση με τον οδηγό CASEL (2013) ή τον οδηγό για την κοινωνική επάρκεια (<https://earlychildhood.qld.gov.au/aboutUs/Documents/aedc-social-competance.pdf>), στην Ελλάδα υπάρχουν λίγες διαθέσιμες πηγές. Επιπλέον, για την προσχολική αγωγή και φροντίδα μέχρι πρόσφατα δεν υπήρχαν συγκεκριμένες απαιτήσεις προγραμμάτων σπουδών, ενώ το εθνικό πρόγραμμα σπουδών για τα νηπιαγωγεία εισήχθη το 2003 και επικαιροποιήθηκε το 2012. Επομένως, η εφαρμογή της

σχολικής προσέγγισης ΠΘΣ για τη διδασκαλία κοινωνικοσυναισθηματικών δεξιοτήτων στα παιδιά και για την εκπαίδευση και υποστήριξη των παιδαγωγών για την αύξηση της κοινωνικοσυναισθηματικής ικανότητας των παιδιών στα πλαίσια της ΑΦΠΠΗ θα προσφέρει διαχρονικά θετικά αποτελέσματα για τα παιδιά και τα σχολεία.

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα πεδίου που διεξήχθη στην Ελλάδα στο πλαίσιο του έργου PBE-ECEC εντόπισαν διάφορα εμπόδια που εμποδίζουν την εφαρμογή πρακτικών σε όλη την προσχολική ηλικία για την πρόληψη ακατάλληλων ή παραβατικών συμπεριφορών και την υποστήριξη των κοινωνικοσυναισθηματικών ικανοτήτων των παιδιών στην ΑΦΠΠΗ: (α) υπερπλήρεις τάξεις, (β) έλλειψη εκπαιδευτικού προσωπικού, (γ) προχωρημένη ηλικία των εκπαιδευτικών ΑΦΠΠΗ, κούραση και έλλειψη κινήτρων, (δ) επαγγελματική ανασφάλεια των νεότερων εκπαιδευτικών, καθώς δεν υπάρχει σταθερό επαγγελματικό πλαίσιο σε σχέση με την εργασία τους, με αποτέλεσμα να περιορίζονται τα κίνητρα για να εργαστούν για τις ανάγκες των παιδιών, (ε) ακατάλληλα σχολικά κτίρια, (ε) αναποτελεσματική επικοινωνία και συνεργασία εκπαιδευτικών και γονέων, (στ) απαιτητικοί γονείς που αρνούνται να συνεργαστούν με τους εκπαιδευτικούς ΑΦΠΠΗ, (ζ) έλλειψη γνώσεων ή επαγγελματικής ανάπτυξης σχετικά με την πρόληψη ή τη διαχείριση ακατάλληλων ή παραβατικών συμπεριφορών και την υποστήριξη των κοινωνικοσυναισθηματικών ικανοτήτων των παιδιών (κατά τη διάρκεια των σπουδών πτυχίου είναι προαιρετικό για τους προϋπηρετούντες εκπαιδευτικούς να μάθουν πώς να διαχειρίζονται τις κοινωνικοσυναισθηματικές ανάγκες των παιδιών και να προωθούν την κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη), (η) το πρόγραμμα σπουδών δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες των παιδιών, καθώς είναι γνωσιοκεντρικό.

ΕΘΝΙΚΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ: ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΕΡΓΟ PBS-ECEC

Σκοπός της ΑΦΠΠΗ στην Ελλάδα, σύμφωνα με το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών ΔΕΠΠΣ είναι η προώθηση και η υποστήριξη της σωματικής, συναισθηματικής, νοητικής και κοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών (Υπουργείο Παιδείας - Ελληνικό Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2002). Σε αυτό το πλαίσιο, τα σχολεία ΑΦΠΠΗ στοχεύουν στην υποστήριξη της ολόπλευρης ανάπτυξης των παιδιών, παρέχοντας παράλληλα υπηρεσίες φροντίδας στους εργαζόμενους γονείς (Μεγαλονίδου, 2020). Πιο συγκεκριμένα, οι βρεφονηπιακοί και οι παιδικοί σταθμοί στοχεύουν στην ολιστική υποστήριξη της σωματικής, νοητικής, συναισθηματικής και κοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών, στην εξάλειψη των όποιων διαφορών μεταξύ των παιδιών που προέρχονται από οικογένειες με διαφορετικό πολιτισμικό, οικονομικό και εκπαιδευτικό υπόβαθρο, στην προσφορά καθημερινής διατροφής και φροντίδας στα

παιδιά τηρώντας τους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας και στην ενημέρωση των γονέων σε θέματα παιδαγωγικής και ψυχολογίας (Ευρυδίκη, 2021).

Το πρόγραμμα "Κυψέλη" είναι ένα πρόσφατα προτεινόμενο παιδαγωγικό πλαίσιο για την προσχολική αγωγή και φροντίδα των παιδιών ηλικίας από 0 έως 4 ετών. Το πρόγραμμα προτείνει μια ολιστική προσέγγιση για τα παιδιά, τους παιδαγωγούς και τους γονείς. Ο κύριος σκοπός του προγράμματος είναι να υποστηρίξει τη γνωστική, κοινωνικοσυναισθηματική και σωματική ανάπτυξη των βρεφών και νηπίων, σε συνεργασία με τις οικογένειες, για την ΑΦΠΠΗ που να εξαλείφει τις κοινωνικές ανισότητες και να προάγει τη δημιουργικότητα, τη δημοκρατία και την ισότητα. Η βασική αρχή του προτεινόμενου πλαισίου είναι ότι η εκπαίδευση των βρεφών και των νηπίων πρέπει να δομείται γύρω από δραστηριότητες παιχνιδιού με στόχο την παροχή ερεθισμάτων για τη γνωστική, γλωσσική, κοινωνικοσυναισθηματική και κινητική ανάπτυξη. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας εγκαθίσταται στο κέντρο του προγράμματος "Κυψέλη" μαζί με τη γνωστική, γλωσσική, σωματική και κινητική ανάπτυξη. Η σύνδεση με τους άλλους, η οικοδόμηση σχέσεων και η μάθηση μέσω της επικοινωνίας και της συνεργασίας με τους άλλους είναι ορισμένες πτυχές που προωθούνται στο πρόγραμμα.

Το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για την ΑΦΠΠΗ στην Ελλάδα και συγκεκριμένα για το νηπιαγωγείο εισήχθη το 2003. Το πρόγραμμα σπουδών έχει σχεδιαστεί έτσι ώστε να καλύπτει πέντε μαθησιακούς τομείς: παιδί και γλώσσα, παιδί και μαθηματικά, παιδί και περιβάλλον, παιδί και δημιουργία – έκφραση, παιδί και πληροφορική. Ωστόσο, υιοθετεί μια ολιστική προσέγγιση, καθώς στοχεύει στην προώθηση της σωματικής, κοινωνικής, συναισθηματικής και γνωστικής ανάπτυξης των παιδιών (Ελληνικό Υπουργείο Παιδείας - Ελληνικό Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2002). Το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών για το νηπιαγωγείο συνοδεύεται από τον Οδηγό Εκπαιδευτικού Προσχολικής Αγωγής, ο οποίος προσφέρεται για να υποστηρίξει τους εκπαιδευτικούς να εφαρμόσουν αποτελεσματικά το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών (Δαφέρμου κ.ά., 2006). Μέσα από αυτή την ολιστική προσέγγιση της ανάπτυξης των παιδιών, η ανάπτυξη των κοινωνικοσυναισθηματικών δεξιοτήτων διαχέεται σε όλους τους μαθησιακούς τομείς του αναλυτικού προγράμματος για την προσχολική εκπαίδευση. Ιδιαίτερη έμφαση στην κοινωνική και συναισθηματική μάθηση δίνεται στην ενότητα για το ανθρωπογενές περιβάλλον και την αλληλεπίδραση. Το νέο πρόγραμμα σπουδών για το νηπιαγωγείο (Υπουργείο Παιδείας - Ελληνικό Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2014) εισήγαγε την ενότητα για την προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη ως ξεχωριστή μαθησιακή περιοχή του προγράμματος δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη των κοινωνικών ικανοτήτων των παιδιών. Ορισμένες από τις βασικές αρχές του ελληνικού αναλυτικού προγράμματος σπουδών για το νηπιαγωγείο σχετικά με την κοινωνικοσυναισθηματική

ανάπτυξη είναι: η υποστήριξη των παιδιών να "οριοθετούν τις συμπεριφορές τους" (σελ. 72), να "επιλύουν τις συγκρούσεις" (σελ. 76), να "ακολουθούν τους κανόνες" (σελ. 77), να "προωθούν την αυτονομία των παιδιών" (σελ. 76) και να "υποστηρίζουν την αυτορρύθμιση των παιδιών" (σελ. 70).

1.3. ΙΡΛΑΝΔΙΑ

ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΟΙ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΑΦΠΠΗ ΟΣΩΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Παρόλο που στην Ιρλανδία έχουν θεσπιστεί σε εθνικό επίπεδο ενισχυτικά προγράμματα, πηγές και πολιτικές σχετικά με τις συμπεριφορικές και κοινωνικοσυναισθηματικές ικανότητες των μικρών παιδιών, εξακολουθούν να υπάρχουν ορισμένες διαφορές μεταξύ προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευτικοί του δημοτικού σχολείου είναι πιθανότερο να έχουν εκπαιδευτεί να καλλιεργούν την κοινωνικοσυναισθηματική ευημερία των παιδιών. Συνήθως έχουν καλύτερα προσόντα, αμείβονται καλύτερα, απολαμβάνουν μεγαλύτερη εργασιακή ασφάλεια, είναι πιθανότερο να συμμετέχουν σε συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη (CPD), έχουν πρόσβαση σε περισσότερα προγράμματα κατάρτισης στον τομέα της υποστήριξης της συμπεριφοράς και λαμβάνουν σαφέστερες κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις βέλτιστες πρακτικές στον τομέα αυτό. Τα ευρήματα της βιβλιογραφικής ανασκόπησης υπογράμμισαν την ανάγκη για περισσότερη έρευνα, πηγές, πολιτικές και νομοθεσία που να κατευθύνονται στις υπηρεσίες ΑΦΠΠΗ, οι οποίες θα πρέπει να υποστηρίζουν επαρκώς τις κοινωνικοσυναισθηματικές ανάγκες των παιδιών και να προετοιμάζουν τα μικρά παιδιά για τη μετάβαση στο δημοτικό σχολείο και την εξέλιξή τους σε αυτό. Οι υπηρεσίες ΑΦΠΠΗ θα πρέπει να είναι σε θέση να λειτουργούν σε παρόμοιο επίπεδο με τα δημοτικά σχολεία στον τομέα της καλλιέργειας της κοινωνικοσυναισθηματικής και συμπεριφορικής ικανότητας των παιδιών και θα πρέπει να έχουν πρόσβαση στα ίδια προγράμματα κατάρτισης και στις ίδιες ευκαιρίες εκπαίδευσης του προσωπικού.

Πολλά εμπόδια εντοπίστηκαν από τους συμμετέχοντες στην ομάδα εστίασης που διεξήχθη στην Ιρλανδία στο πλαίσιο του έργου PBE-ECEC, με σημαντικές προκλήσεις την έλλειψη κρατικής χρηματοδότησης και τη συνακόλουθη έλλειψη προσωπικού για την εφαρμογή πρακτικών σε όλη την προσχολική ηλικία για την πρόληψη των ακατάλληλων ή παραβατικών συμπεριφορών και την υποστήριξη των κοινωνικοσυναισθηματικών ικανοτήτων των παιδιών. Στις υπηρεσίες ΑΦΠΠΗ στην Ιρλανδία υπάρχει αναλογία ενός μέλους του προσωπικού ανά έντεκα παιδιά. Όλοι οι συμμετέχοντες στην ομάδα εστίασης υπογράμμισαν ότι είναι σχεδόν αδύνατο να αφιερώσουν επαρκή χρόνο στα

παιδιά στις δομές τους, όταν ένα μέλος του προσωπικού πρέπει να φροντίζει ταυτόχρονα έως και έντεκα παιδιά. Οι συμμετέχοντες στην ομάδα εστίασης υπογράμμισαν επίσης την έλλειψη υποστήριξης που τους παρέχεται, σε σύγκριση με το προσωπικό σε σχολικές μονάδες πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, όσον αφορά τη διαθεσιμότητα κατάρτισης με γνώμονα το τραύμα και τη χρηματοδότηση για εξωτερική ψυχολογική φροντίδα.

ΕΘΝΙΚΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ: ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΙΡΛΑΝΔΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΕΡΓΟ PBS-ECEC

Υπάρχουν διαφορές στην υποστήριξη και τις κατευθυντήριες γραμμές που παρέχονται σε δομές ΑΦΠΠΗ και σε δομές δημοτικής εκπαίδευσης σε σχέση με τη συμπεριφορική και κοινωνικοσυναισθηματική υποστήριξη των παιδιών. Στην Ιρλανδία, οι κανονισμοί του 2016 για την προσχολική αγωγή απαιτούν από όλες τις εγκαταστάσεις προσχολικής αγωγής να αναπτύσσουν και να θέτουν σε εφαρμογή ένα ευρύ φάσμα πολιτικών, συμπεριλαμβανομένης μιας πολιτικής που σχετίζεται με τη διαχείριση της συμπεριφοράς (Tusla, 2018a). Η πολιτική πρέπει να υποστηρίζει τη θετική συμπεριφορά των παιδιών και να διασφαλίζει ότι η κοινωνική, συναισθηματική και γενική ευημερία των παιδιών υποστηρίζεται σε ένα χαρούμενο, ασφαλές και ελεγχόμενο περιβάλλον. Παράλληλα, η πολιτική καθορίζει προσεγγίσεις για τη διαχείριση ακατάλληλων ή παραβατικών συμπεριφορών με τρόπο που να είναι κατάλληλος για την ηλικία και το στάδιο ανάπτυξης του παιδιού (Tusla, 2018β). Οργανισμοί όπως η Tusla (Child and Family Agency), η Early Childhood Ireland ή η Barnardos παρέχουν επίσης διαδικτυακά πρότυπα και δείγματα πολιτικών για τη διαχείριση της συμπεριφοράς. Τα υποδείγματα πολιτικής λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των παιδιών, των γονέων και των μελών του προσωπικού. Καθορίζουν διαδικασίες και πρακτικές που πρέπει να ακολουθούνται σε διάφορες καταστάσεις (π.χ. στις καθημερινές αλληλεπιδράσεις, κατά τη χρήση θετικής ενίσχυσης/ενθάρρυνσης, κατά την αντιμετώπιση διαταρακτικής συμπεριφοράς ή όταν απαιτείται καθοδήγηση για τη διαχείριση συγκρούσεων).

Το Aistear είναι το πλαίσιο του προγράμματος σπουδών για παιδιά από τη γέννηση έως έξι ετών στην Ιρλανδία, κατάλληλο για χρήση από εκπαιδευτικούς ΑΦΠΠΗ καθώς και από εκπαιδευτικούς νηπιακών τάξεων στο δημοτικό σχολείο (Woods et al., 2021). Το πλαίσιο είναι το αποτέλεσμα οκταετούς συνεργασίας μεταξύ του Εθνικού Συμβουλίου για τα Προγράμματα Σπουδών και την Αξιολόγηση και του τομέα της προσχολικής αγωγής (Daly & Forster, 2009) και αποτελεί μια προσπάθεια βελτίωσης της ποιότητας του ιρλανδικού εκπαιδευτικού πλαισίου της προσχολικής αγωγής. Το Aistear παρέχει πληροφορίες στους εκπαιδευτικούς για να τους βοηθήσει να σχεδιάσουν και να παρέχουν ευχάριστες

και ενδιαφέρουσες μαθησιακές εμπειρίες, ώστε όλα τα παιδιά να μπορούν να αναπτυχθούν και να εξελιχθούν ως ικανοί και σίγουροι μαθητές μέσα σε σχέσεις σεβασμού με τους άλλους. Μεταξύ των πολλών θεμάτων και στόχων του πλαισίου, το Aistear στοχεύει στην προώθηση της ικανότητας των εκπαιδευτικών να υποστηρίζουν τη διαχείριση της συμπεριφοράς των μικρών παιδιών και να τους επιτρέπει να κατανοήσουν ποια συμπεριφορά είναι επιθυμητή (Daly & Forster, 2009). Ο βασισμένος στο παιχνίδι χαρακτήρας του προγράμματος επιτρέπει την ανάπτυξη ευκαιριών για φυσική κοινωνική αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών (Cresham, 2021) και μειώνει το μοναχικό παιχνίδι και αυξάνει το ομαδικό παιχνίδι και τις συνομιλίες μεταξύ συνομηλίκων (Murphy, 2016). Παρόλο που η δημοσίευση του πλαισίου Aistear χαιρέτιστηκε ευρέως και αναγνωρίστηκε ως ένα απαραίτητο βήμα προς τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης στην προσχολική ηλικία, έχει προβλεφθεί περιορισμένη χρηματοδότηση για την εφαρμογή του και δεν υπάρχει διαθέσιμο συντονισμένο εθνικό σχέδιο για να βοηθήσει τις ρυθμίσεις που χρησιμοποιούν το πλαίσιο (Hayes & O'Neill, 2019).

1.4. ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΟΙ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΑΦΠΠΗ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας και η ανάλυση επίσημων εγγράφων και εκθέσεων έδειξαν ότι δεν αποτελεί κοινή πρακτική η συστηματική αξιολόγηση των παρεμβάσεων και των δημόσιων πολιτικών που αποσκοπούν στην προώθηση των κοινωνικοσυναισθηματικών ικανοτήτων και στη μείωση των προβλημάτων συμπεριφοράς στην ΑΦΠΠΗ, τουλάχιστον όσον αφορά τη διάδοση των αποτελεσμάτων σε χώρους προσβάσιμους για το ευρύ κοινό ή σε επιστημονικές δημοσιεύσεις. Συγκεκριμένα προγράμματα, τα οποία έχουν ως επί το πλείστον συνταχθεί από ερευνητές από ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σε συνεργασία με επαγγελματίες της ΑΦΠΠΗ και τοπικές αρχές και εν μέρει χρηματοδοτούνται από ιδρύματα (όπως το Ίδρυμα Gulbenkian), έδειξαν θετικά αποτελέσματα στις αξιολογήσεις αποτελεσματικότητας (π.χ. Correia, 2019- Correia & Marques-Pinto, 2016- Santos, 2017). Άλλα έδειξαν ελπιδοφόρα αρχικά αποτελέσματα (Simões et al., 2021). Εντοπίστηκαν θετικά αποτελέσματα για τα παιδιά στις κοινωνικές δεξιότητες (Correia & Marques-Pinto, 2016- Santos, 2017- Simões et al., 2021), στις σχέσεις με συνομηλίκους (Correia & Marques-Pinto, 2016), στην προσαρμογή στο σχολείο (Correia & Marques-Pinto, 2016- Santos, 2017), στη συναισθηματική γνώση (Correia & Marques-Pinto, 2016) και στη μείωση των δυσκολιών ψυχικής υγείας και στην αύξηση της ευημερίας (Simões et al., 2021). Διαπιστώθηκε ο θετικός αντίκτυπος των προγραμμάτων παρέμβασης στη μείωση

των προβληματικών συμπεριφορών (π.χ. Simões et al., 2021), αλλά τα αποτελέσματα τείνουν να είναι λιγότερο συνεπή, με ορισμένα αποτελέσματα να μην δείχνουν επίδραση του προγράμματος παρέμβασης (π.χ. Santos, 2017). Πράγματι, η αναθεώρησή μας δείχνει μια περιβόητη τάση των προγραμμάτων παρέμβασης να επικεντρώνονται στην προώθηση των κοινωνικών δεξιοτήτων και των κοινωνικοσυναισθηματικών ικανοτήτων και λιγότερο στη μείωση των προβλημάτων ή δυσκολιών συμπεριφοράς.

Επιπλέον, οι συμμετέχοντες στις ομάδες εστίασης που διεξήχθησαν στην Πορτογαλία, στο πλαίσιο του έργου PBE-ECEC, ανέφεραν, τα ακόλουθα εμπόδια ως τα πιο σημαντικά για την εφαρμογή πρακτικών σε όλη την προσχολική ηλικία για την πρόληψη ακατάλληλων ή παραβατικών συμπεριφορών και την υποστήριξη των κοινωνικοσυναισθηματικών ικανοτήτων των παιδιών στη ΑΦΠΠΗ: (α) η ανεπαρκής υποστήριξη από εξειδικευμένους επαγγελματίες, λόγω του χαμηλού αριθμού επαγγελματιών αναλογικά με τον υψηλό αριθμό παιδιών με πρόσθετες ανάγκες υποστήριξης (σημειώστε ότι ένας επαγγελματίας σε μικρότερο σχολικό πλαίσιο τόνισε το εξειδικευμένο προσωπικό ως πλεονέκτημα στην αντιμετώπιση προβλημάτων συμπεριφοράς), (β) ο ακατάλληλος εντοπισμός των αναγκών των παιδιών από τους εξειδικευμένους επαγγελματίες, (γ) οι δυσκολίες επικοινωνίας μεταξύ προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (π.χ. μη ανταλλαγή εμπειριών και πρακτικών επιτυχίας και αποτυχίας μεταξύ των εκπαιδευτικών/ επαγγελματιών), (δ) δυσκολίες στην εφαρμογή ή την αποτελεσματική διαχείριση της ένταξης στο πλαίσιο του ΠΕΦ (π.χ., αποστολή ενός παιδιού στο σπίτι λόγω απουσίας βοηθού εκπαιδευτικού), (ε) αναμονή της πρωτοβάθμιας σχολικής ηλικίας για την αντιμετώπιση των προκλήσεων συμπεριφοράς και όχι όταν αυτές εμφανίζονται στην προσχολική ηλικία (π.χ. η αντίληψη ότι για ένα παιδί με δυσκολίες στη ρύθμιση της συμπεριφοράς είναι σημαντικό να δράσει μόνο την επόμενη χρονιά κατά τη μετάβαση στο σχολείο για την αδυναμία μείωσης του αριθμού της τάξης του νωρίτερα στην προσχολική ηλικία)- και (στ) η προχωρημένη ηλικία / γήρανση των εκπαιδευτικών της ΠΕΦ, που προκαλεί κούραση, κλείσιμο και λιγότερη ανοιχτοσύνη στη συζήτηση για τα συναισθήματα.

ΕΘΝΙΚΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ: ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΕΡΓΟ PBS-ECEC

Σε εθνικό επίπεδο, αναφέρεται ο πορτογαλικός νόμος για την εκπαίδευση (ο νόμος που καθορίζει το γενικό πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος - *LeideBasesdoSistemaEducativo*, νόμος αριθ. 46/86, 14 Οκτωβρίου 1986): "Η οργάνωση του προγράμματος σπουδών της σχολικής εκπαίδευσης θα λαμβάνει υπόψη την προώθηση μιας ισορροπημένης αρμονίας, σε οριζόντιο και κάθετο επίπεδο, μεταξύ των επιπέδων σωματικής και κινητικής, γνωστικής, συναισθηματικής, αισθητικής, κοινωνικής και ηθικής

ανάπτυξης των μαθητών" (άρθρο 50). Ειδικά όσον αφορά την προσχολική εκπαίδευση, ο νόμος αυτός θέτει ως στόχους, μεταξύ άλλων: να συμβάλει στη συναισθηματική σταθερότητα και ασφάλεια του παιδιού - να αναπτύξει τον ηθικό τομέα του παιδιού και να αναπτύξει το αίσθημα ευθύνης που συνδέεται με την ελευθερία- κ.λπ. (άρθρο 5, νόμος αριθ. 49/2005, 30 Αυγούστου).

Σε συνάφεια με τον νόμο για την εκπαίδευση, ο νόμος - πλαίσιο για την προσχολική εκπαίδευση (νόμος 5/97, 10 Απριλίου) ορίζει ότι η προσχολική εκπαίδευση πρέπει να προωθεί την ισόρροπη ανάπτυξη των παιδιών, με στόχο την πλήρη ένταξή τους στην κοινωνία ως αυτόνομων, ελεύθερων και αλληλέγγυων ανθρώπων.

Οι Κατευθυντήριες γραμμές για το πρόγραμμα σπουδών της προσχολικής εκπαίδευσης (LopesdaSilvaetal., 2016) ορίζουν τρεις τομείς περιεχομένου στην προσχολική εκπαίδευση: Προσωπική και κοινωνική εκπαίδευση, έκφραση και επικοινωνία και γνώση του κόσμου. Επιπλέον, το έγγραφο τονίζει τη σημασία του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος (οργάνωση του χώρου, των υλικών, του χρόνου, της ομάδας, των σχέσεων και των αλληλεπιδράσεων) και της παιδαγωγικής προθετικότητας στην ανάπτυξη πρακτικών που μπορούν να έχουν θετική επίδραση στην ολιστική μάθηση και ανάπτυξη των παιδιών. Στον ίδιο τομέα, το Ειδικό Επαγγελματικό Προφίλ του Παιδαγωγού Προσχολικής Ηλικίας (Π.Δ. 241/2001, 31 Αυγούστου) δίνει έμφαση: (α) στη σχέση με τα παιδιά με σκοπό την προώθηση της συναισθηματικής τους ασφάλειας και αυτονομίας (β) στην προώθηση της συμμετοχής του παιδιού σε δραστηριότητες και σχέδια που ξεκινούν από το ίδιο, την ομάδα, τον παιδαγωγό ή με κοινή πρωτοβουλία (γ) στην ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ των παιδιών, διασφαλίζοντας ότι όλα αισθάνονται ότι εκτιμώνται και ότι εντάσσονται στην ομάδα, (δ) υποστήριξη και ενθάρρυνση της συναισθηματικής και κοινωνικής ανάπτυξης κάθε παιδιού και της ομάδας, (ε) διέγερση της περιέργειας του παιδιού, προώθηση της ικανότητάς του να εντοπίζει και να επιλύει προβλήματα, (στ) προώθηση της ικανότητας των παιδιών να εκτελούν καθήκοντα και της διάθεσής τους για μάθηση και (ζ) προώθηση της προσωπικής, κοινωνικής και πολιτικής ανάπτυξης από την προοπτική της εκπαίδευσης για την ιδιότητα του πολίτη. Έτσι, αυτά τα επίσημα έγγραφα, που επικεντρώνονται στην ΠΕΦ, υπογραμμίζουν τη σημασία της προώθησης των κοινωνικοσυναισθηματικών ικανοτήτων και του ρόλου των εκπαιδευτικών στην ανάπτυξη του τομέα αυτού.

Το πορτογαλικό εκπαιδευτικό σύστημα ακολουθεί τις αρχές της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς, οι οποίες θεσπίστηκαν με το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 54/2018. Το εν λόγω διάταγμα θεσπίστηκε για να αλλάξει το σχολικό σύστημα έτσι ώστε κάθε σχολείο να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει την ποικιλομορφία των αναγκών των μαθητών του, υιοθετώντας την αρχή ότι η επιτυχία είναι εφικτή για όλους τους μαθητές μέσω της αυξημένης συμμετοχής στην ακαδημαϊκή και κοινωνική σχολική ζωή. Το

νομοθετικό διάταγμα αριθ. 54/2018 προϋποθέτει μια θετική προσέγγιση στην εκπαίδευση όλων των μαθητών, η οποία επικεντρώνεται στην ανάπτυξη πολλαπλών επιπέδων ικανοτήτων (π.χ. γνωστικές, συμπεριφορικές, κοινωνικοσυναισθηματικές). Προϋποθέτει επίσης την οργάνωση ενός πολυεπίπεδου συστήματος υποστήριξης σε επίπεδο σχολείου που μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη όλων των μαθητών, αλλάζοντας την εστίαση από μια διορθωτική ή αντισταθμιστική προσέγγιση σε μια προληπτική και εποικοδομητική (Santos et al., 2021).

Το Εγχειρίδιο για την προώθηση των κοινωνικοσυναισθηματικών δεξιοτήτων στο σχολικό πλαίσιο / "Saúde Mental em Saúde Escolar. Manual para a Promoção de Competências Sociais em Meio Escolar", (Carvalho et al., 2016), που δημοσιεύθηκε από το Υπουργείο Υγείας ορίζεται ως παιδαγωγικό βοήθημα για τη διευκόλυνση της κατάρτισης και της υλοποίησης σχεδίων για την προώθηση της ψυχικής υγείας στο σχολείο, στο πλαίσιο προγραμμάτων κοινωνικής και συναισθηματικής μάθησης (SEL) (Carvalho et al., 2016).

2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΘΕΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

Στο έργο PBS-ECEC, υποθέτουμε ότι ένα υψηλής ποιότητας ΑΦΠΠΗ αναφέρεται σε ένα αποτελεσματικό και χωρίς αποκλεισμούς μαθησιακό περιβάλλον που προωθεί και υποστηρίζει τις θετικές σχέσεις παιδαγωγού-παιδιού, καθώς και την κοινωνικοσυναισθηματική ικανότητα, την ευημερία, την εμπλοκή και τη συμμετοχή του παιδιού.

Η Υποστήριξη της Θετικής Συμπεριφοράς (ΥΘΣ) είναι ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο βασισμένο στην έρευνα, το οποίο αναπτύχθηκε αρχικά κατά τη δεκαετία του 1980 στις ΗΠΑ. Σχεδιάστηκε για την προώθηση μαθησιακών, κοινωνικών και συμπεριφορικών αποτελεσμάτων για όλα τα παιδιά (Horner et al., 1990). Ένας αυξανόμενος όγκος βιβλιογραφίας υποστηρίζει ότι η αποτελεσματική εφαρμογή του σπληνιαγωγεία μπορεί να προωθήσει τη θετική συμπεριφορά των παιδιών ΑΦΠΠΗ και να αυξήσει την κοινωνική και συναισθηματική τους επάρκεια (Albrecht & Brunner, 2019). Επιπλέον, έχουν επίσης αναφερθεί θετικά μαθησιακά αποτελέσματα (Freeman et al., 2019) και βελτιωμένη οργανωσιακή υγεία (π.χ., σχολικό κλίμα) (Bradshaw et al., 2008).

2.1. Υπόβαθρο της Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, οι ερευνητές εντόπισαν την ανάγκη για κοινοτική και εκπαιδευτική ένταξη των ατόμων με αναπτυξιακές αναπηρίες και τη βελτίωση των παρεμβάσεων όσον αφορά τους μαθητές με διαταραχές συμπεριφοράς (Dunlap et al., 2009).

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, οι ερευνητές αναγνώρισαν τα ευεργετικά αποτελέσματα της προσέγγισης και επέκτειναν την εφαρμογή της ΠΘΣ σε πληθυσμούς χωρίς σημαντικές αναπτυξιακές διαταραχές, για παράδειγμα σε παιδιά που παρουσιάζουν κοινωνικές και συναισθηματικές διαταραχές ή/και ακατάλληλων ή παραβατικών συμπεριφορές.

Στη δεκαετία του 2000 η ΠΘΣ αναπτύχθηκε ραγδαία και έγινε μια ευρεία και πολύπλευρη προσέγγιση με ευρεία αποδοχή και χρήση σε διάφορους πληθυσμούς και περιβάλλοντα, με στόχο την αντιμετώπιση των δυσκολιών συμπεριφοράς και την εφαρμογή παρεμβάσεων για την ενίσχυση των παιδιών ως άτομα και στο πλαίσιο του σχολείου (Dunlap et al., 2009).

2.2. Ορισμοί εννοιών

Η Προώθηση της Θετικής Συμπεριφοράς (ΘΠΣ) ορίζεται ως μια ανθρωποκεντρική προσέγγιση που επικεντρώνεται στην κατανόηση του τι συντηρεί την διαταρακτική συμπεριφορά ενός ατόμου και πώς

να την αλλάξει (Heather et al., 2009). Έχουν αναπτυχθεί διάφοροι ορισμοί για την εννοιολόγηση της ΠΘΣ (π.χ. Carr et al., 1999, 2002- Horner et al., 1990- Kincaid et al., 2015). Εκτός από τον μεγάλο αριθμό ορισμών της ΠΘΣ, έχουν χρησιμοποιηθεί διάφοροι όροι όπως η "μη παρεμβατική διαχείριση της συμπεριφοράς", η "θετική υποστήριξη της συμπεριφοράς", οι "θετικές συμπεριφο(ριστικές) παρεμβάσεις και υποστηρίξεις (PBIS)", η "θετική υποστήριξη της συμπεριφοράς σε επίπεδο σχολείου (SWPBS)" και η "θετική υποστήριξη της συμπεριφοράς σε επίπεδο προγράμματος ή Ενιαίο Πρόγραμμα - Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς (ΕΠ-ΠΘΣ) (PW-PBS)".

Η στήριξη θετικής συμπεριφοράς σε επίπεδο σχολείου (SWPBS) αναφέρεται σε μια συστημική προσέγγιση για την καθιέρωση της κοινωνικής κουλτούρας και των εξατομικευμένων στηρίξεων συμπεριφοράς που απαιτούνται ώστε ένα σχολείο να αποτελεί ασφαλές και αποτελεσματικό μαθησιακό περιβάλλον για όλους τους μαθητές (Sugai & Horner, 2009, σ. 309). Η επέκταση του SWPBS στο επίπεδο της **ΑΦΠΠΗ** αναφέρεται συνήθως ως υποστήριξη θετικής συμπεριφοράς σε επίπεδο προγράμματος (ΕΠ-ΠΘΣ) (PW-PBS) (Frey et al., 2010). Το ΕΠ-ΠΘΣ (PW-PBS) παρέχει εκπαίδευση, τεχνική βοήθεια και καθοδήγηση σε επιλεγμένα προγράμματα για την ανάπτυξη, εφαρμογή και αξιολόγηση ενός μοντέλου υποστήριξης θετικής συμπεριφοράς (PBS) σε επίπεδο προγράμματος για μικρά παιδιά. Τέλος, οι θετικές παρεμβάσεις και στηρίξεις συμπεριφοράς (PBIS) ορίζονται ως ένα πλαίσιο για την ενίσχυση της υιοθέτησης και της εφαρμογής ενός συνεχούς φάσματος τεκμηριωμένων παρεμβάσεων για την επίτευξη ακαδημαϊκά και συμπεριφορικά σημαντικών αποτελεσμάτων για όλους τους μαθητές (Sugai & Horner, 2006). Οι Dunlap και συνεργάτες (2014), πρότειναν ότι το PBIS είναι ο καλύτερος όρος για εφαρμογές στο σχολείο- ο όρος "υποστήριξη θετικής συμπεριφοράς σε επίπεδο προγράμματος (ΕΠ-ΠΘΣ) (PW-PBS)" περιγράφει το PBS σε προγράμματα προσχολικής ηλικίας- ο όρος "υποστήριξη θετικής συμπεριφοράς σε επίπεδο σχολείου (SWPBS)" αναφέρεται στο PBS σε μαθητές σχολικής ηλικίας (από το νηπιαγωγείο έως τη 12η τάξη).

2.3. Στόχος της Θετικής Υποστήριξης της Συμπεριφοράς στη ΑΦΠΠΗ

Ο κύριος στόχος της προσέγγισης ΠΘΣ είναι να προσφέρει υποστήριξη και παρεμβάσεις προκειμένου να βελτιωθεί η κοινωνική, συναισθηματική και σωματική επιτυχία των ατόμων (Dunlap et al., 2009). Στο πλαίσιο της ΑΦΠΠΗ, η ΠΘΣ στοχεύει να προσφέρει όλες τις διαδικασίες που θα βοηθήσουν τα σχολεία ΑΦΠΠΗ να προωθήσουν τις αναπτυξιακές κοινωνικές και συναισθηματικές ικανότητες των παιδιών, να καθιερώσουν θετικές σχολικές κουλτούρες και να δημιουργήσουν υποστηρικτικά περιβάλλοντα. Σε αυτές τις συνεχείς διαδικασίες τα παιδιά έχουν ενεργό ρόλο στη δημιουργία και

διαπραγμάτευση κανόνων, διαδικασιών και τελετουργιών στα σχολεία ΑΦΠΠΗ και συμμετέχουν μαζί με τους παιδαγωγούς ΑΦΠΠΗ.

Στο πλαίσιο αυτό, εκτός από τη μείωση της προβληματικής συμπεριφοράς, παρέχεται στα παιδιά η ευκαιρία να αναπτυχθούν σε ένα ασφαλές, περιεκτικό και αποτελεσματικό περιβάλλον, να βελτιώσουν τα κοινωνικά και συναισθηματικά τους αποτελέσματα και να αυξήσουν τη μάθησή τους (Heatheretal., 2009).

2.4. Σημασία της εφαρμογής της Υποστήριξης Θετικής Συμπεριφοράς στη ΑΦΠΠΗ

Οι διαταρακτικές συμπεριφορές μπορεί να εμφανιστούν σε περιβάλλοντα ΑΦΠΠΗ με διαφορετικό βαθμό έντασης και συχνότητας και να έχουν δυσάρεστες επιπτώσεις στην ασφάλεια, την ευημερία και τη μάθηση των παιδιών, καθώς και στη συνολική ποιότητα του μαθησιακού περιβάλλοντος της προσχολικής ηλικίας (Sugai & Horner, 2006). Η αποτελεσματική διαχείριση της τάξης και η καθιέρωση προσεγγίσεων σε όλο το σχολικό πρόγραμμα μπορούν να μειώσουν τη διαταρακτική συμπεριφορά και τις κοινωνικοσυναισθηματικές δυσκολίες, να προωθήσουν την κοινωνικοσυναισθηματική ικανότητα των παιδιών και να ωφελήσουν ολόκληρες τάξεις και άτομα (Albrecht & Brunner, 2019).

Τα οφέλη από την εφαρμογή της ΠΘΣ σε όλο το πλαίσιο της ΑΦΠΠΗ περιλαμβάνουν:

- Πρόληψη και αποτελεσματική παρέμβαση, όταν εμφανίζεται προκλητική συμπεριφορά,
- Βελτίωση της συμπεριφοράς,
- Θετικά κοινωνικοσυναισθηματικά και μαθησιακά αποτελέσματα,
- Καλύτερη ψυχική υγεία των παιδιών και των εκπαιδευτικών,
- Υγιείς σχέσεις και αλληλεπιδράσεις με τους άλλους,
- Ασφαλή και αποτελεσματικά μαθησιακά περιβάλλοντα,
- Θετική προσχολική κουλτούρα και κλίμα,
- Βελτίωση της υγείας και της ευεξίας των παιδαγωγών ΑΦΠΠΗ,
- Ικανοποίηση των παιδαγωγών ΑΦΠΠΗ από την εργασία τους (Bradshawetal., 2008).

2.5. Στοιχεία του πλαισίου Υποστήριξης Θετικής Συμπεριφοράς

Το πρόγραμμα υποστήριξης θετικής συμπεριφοράς είναι μια προσέγγιση που περιλαμβάνει τα μικρά παιδιά, τις οικογένειες, τους παιδαγωγούς και τις υπηρεσίες ΑΦΠΠΗ με στόχο την υποστήριξη μιας διαρκούς δέσμευσης μέσω της αλλαγής των συστημάτων. Το πλαίσιο ΠΘΣ αντλεί τη θεωρητική του

βάση από τη θεωρία της Εφαρμοσμένης Ανάλυσης Συμπεριφοράς. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, οι αλλαγές στο περιβάλλον κάποιου μπορούν να προκαλέσουν αλλαγές στη συμπεριφορά του (Carr et al., 2002). Ως εκ τούτου, η εφαρμογή της ΠΘΣ στο σχολικό πλαίσιο επικεντρώνεται στην προώθηση της κοινωνικοσυναισθηματικής ικανότητας των παιδιών σε θετικά και ασφαλή μαθησιακά περιβάλλοντα (Benedict et al., 2007).

Οι Sugai και Horner (2002) πρότειναν τέσσερα αλληλένδετα στοιχεία για να περιγράψουν το πλαίσιο ΠΘΣ σε όλο το πρόγραμμα:

- **Αποτελέσματα:** το στοιχείο αυτό αναφέρεται σε μετρήσιμα αποτελέσματα που μπορεί να προκύψουν από την εφαρμογή της ΠΘΣ, όπως η βελτίωση της συμπεριφοράς, της κοινωνικής, συναισθηματικής και ακαδημαϊκής κατάστασης των παιδιών και του θετικού σχολικού κλίματος.
- **Συστήματα:** αναφέρονται στην καθιέρωση αποτελεσματικών στρατηγικών που προετοιμάζουν και υποστηρίζουν τους φορείς υλοποίησης ώστε να τις χρησιμοποιούν με μεγάλη πιστότητα και διάρκεια προκειμένου να επιτευχθούν τα προαναφερθέντα θετικά αποτελέσματα. Κάθε προσχολικό περιβάλλον θα πρέπει να υιοθετήσει ένα ισχυρό και βιώσιμο σύστημα με βάση τις δικές του ανάγκες για την εφαρμογή των πρακτικών ΠΘΣ σε όλη την ΑΦΠΠΗ.
- **Πρακτικές:** περιλαμβάνουν τις τεκμηριωμένες πρακτικές ΑΦΠΠΗ που είναι σημαντικό να εφαρμοστούν για την επίτευξη ατομικών και κοινοτικών αποτελεσμάτων.
- **Δεδομένα:** μέσα σε ένα πλαίσιο ΠΘΣ σε όλο το πλαίσιο, οι ομάδες θα πρέπει να συλλέγουν δεδομένα προκειμένου να αξιολογούν όλα τα αποτελέσματα, τις πρακτικές και τα συστήματα και να λαμβάνουν αποτελεσματικές αποφάσεις σχετικά με την εφαρμογή και τα αποτελέσματα της ΠΘΣ.

Το PBS-ECEC θα εξετάσει το σχεδιασμό και την εφαρμογή του ΣΠΘΣ σε όλο το πρόγραμμα σε περιβάλλοντα ΑΦΠΠΗ στις χώρες εταίρους της κοινοπραξίας.

2.6. Το πολυεπίπεδο μοντέλο της Υποστήριξης Θετικής Συμπεριφοράς

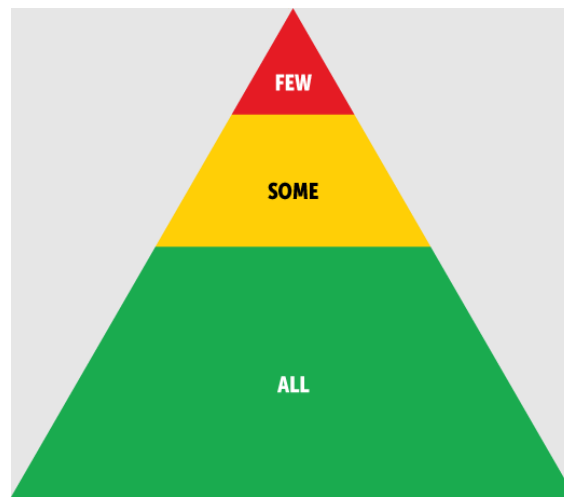
Η υποστήριξη της θετικής συμπεριφοράς στο πλαίσιο της έγκαιρης παρέμβασης εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο που αποτελείται από τρεις βαθμίδες ή επίπεδα: πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια (Εικόνα 1). Το μοντέλο των τριών επιπέδων προωθεί μια σχολική συνέχεια της ακαδημαϊκής, συμπεριφορικής, κοινωνικής και συναισθηματικής υποστήριξης με βάση τον τρόπο με τον οποίο τα μικρά παιδιά εμπλέκονται στις παρεμβάσεις (Sugai & Horner, 2002). Το Κέντρο Θετικών

Παρεμβάσεων και Υποστηρίξεων Συμπεριφοράς (PBIS, 2022) περιγράφει κάθε μία από τις τρεις βαθμίδες ως εξής:

- **Πρωτοβάθμια βαθμίδα:** Στο πρώτο επίπεδο, υπάρχουν κοινές πρακτικές που εφαρμόζονται με όλα τα παιδιά από όλα τα μέλη του προσωπικού του σχολείου με στόχο την προώθηση της επιτυχίας τους. Οι πρακτικές της 1ης βαθμίδας περιλαμβάνουν:
  - Συνεργασία με τα παιδιά, τις οικογένειες και τους εκπαιδευτικούς για τον καθορισμό θετικών προσδοκιών σε επίπεδο σχολείου/προγράμματος και την ιεράρχηση των κατάλληλων επιθυμητών κοινωνικών, συναισθηματικών και συμπεριφορικών δεξιοτήτων,
  - Ευθυγράμμιση των προσδοκιών της τάξης με τις επιθυμητές συμπεριφορές και δεξιότητες σε επίπεδο προσχολικής εκπαίδευσης/προγράμματος,
  - Ενθάρρυνση και αναγνώριση συμπεριφορών που είναι αναπτυξιακά και κοινωνικά κατάλληλες,
  - Πρόληψη και αντίδραση σε ανεπιθύμητες συμπεριφορές με σεβασμό και χωρίς αποκλεισμούς,
  - Προώθηση των συνεργασιών σχολείου/προγράμματος-οικογένειας.
- **Δευτεροβάθμια βαθμίδα:** Στο δεύτερο επίπεδο, συγκεκριμένες στρατηγικές και πρακτικές λαμβάνουν χώρα και εφαρμόζονται σε παιδιά που δεν ανταποκρίθηκαν στο πρώτο επίπεδο. Τα παιδιά αυτά θα μπορούσαν να λάβουν υποστήριξη σε μικρότερες ομάδες. Οι πρακτικές της δεύτερης βαθμίδας περιλαμβάνουν:
  - Παροχή συμπληρωματικής εξάσκησης σε συμπεριφορικές, κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες,
  - Αύξηση της υποστήριξης και της εποπτείας των ενηλίκων,
  - Παροχή πρόσθετων ευκαιριών για θετική ενίσχυση,
  - Αύξηση των προτροπών ή των υπενθυμίσεων,
  - Αύξηση της πρόσβασης σε εκπαιδευτικές υποστηρίξεις,
  - Αύξηση της επικοινωνίας σχολείου-οικογένειας.
- **Τριτοβάθμια βαθμίδα:** Στο τρίτο επίπεδο, τα παιδιά που δεν ανταποκρίθηκαν στην πρωτογενή και δευτερογενή πρόληψη, θα λάβουν εντατική και ατομική υποστήριξη, προσαρμοσμένη στις

ανάγκες, τις δεξιότητες και τις ικανότητές τους. Οι πρακτικές της τρίτης βαθμίδας περιλαμβάνουν:

- Συμμετοχή παιδιών, εκπαιδευτικών και οικογενειών σε λειτουργικές αξιολογήσεις συμπεριφοράς και σχεδιασμό παρέμβασης,
- Συντονισμός της υποστήριξης μέσω του ολοκληρωμένου και παιδοκεντρικού σχεδιασμού,
- Εφαρμογή εξατομικευμένης, ολοκληρωμένης και λειτουργικής υποστήριξης.

Εικόνα 1 Το μοντέλο τριών επιπέδων του PBIS (ανακτήθηκε από: <https://www.pbis.org/pbis/what-is-pbis>)

Ο οδηγός PBS-ECEC στοχεύει στην παροχή πρακτικών πληροφοριών για τις ομάδες ΑΦΠΠΗ σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής του πρώτου επιπέδου μιας προσέγγισης για ολόκληρο το σχολείο/κέντρο, με τίτλο Σύστημα Προώθηση της Θετικής Συμπεριφοράς (ΣΠΘΣ) (καθολική βαθμίδα), προκειμένου να υποστηριχθούν οι παιδαγωγοί ΑΦΠΠΗ για την προώθηση της κοινωνικοσυναισθηματικής ικανότητας και των θετικών συμπεριφορών όλων των παιδιών σε όλα τα περιβάλλοντα ΑΦΠΠΗ στην Ευρώπη. Ως εκ τούτου, ο παρών οδηγός επικεντρώνεται στο επίπεδο της πρωτοβάθμιας βαθμίδας του μοντέλου. Το επόμενο κεφάλαιο περιγράφει λεπτομερέστερα τα χαρακτηριστικά και τα θεμελιώδη συστήματα της βαθμίδας 1.

3. Η ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ - ΒΑΘΜΙΔΑ 1

Η πρωτοβάθμια βαθμίδα (που αναφέρεται επίσης ως καθολική βαθμίδα ή βαθμίδα 1) είναι η θεμελιώδης βαθμίδα της προσέγγισης ΣΠΘΣ (Συστήματος Προώθησης της Θετικής Συμπεριφοράς) στο σχολικό πλαίσιο (PW-PBS - Program-WidePositiveBehaviourSupport), η οποία αντιπροσωπεύει την υποστήριξη που παρέχεται σε όλα τα παιδιά και σε όλα τα περιβάλλοντα ενός προσχολικού πλαισίου (Heather et al., 2009). Η πρωταρχική βαθμίδα περιλαμβάνει συστήματα, δεδομένα και πρακτικές που έχουν σχεδιαστεί για τη δημιουργία προβλέψιμων, θετικών και ασφαλών περιβαλλόντων ΑΦΠΠΗ, όπου θα προάγεται η κοινωνικοσυναισθηματική επάρκεια και η θετική συμπεριφορά των παιδιών. Η πρώτη βαθμίδα καθορίζει με σαφήνεια την επιθυμητή συμπεριφορά, τις κοινωνικοσυναισθηματικές δεξιότητες και τις αντίστοιχες προσδοκίες (Hemmeter et al., 2007).

3.1. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΒΑΘΜΙΔΑΣ 1

Ο κύριος σκοπός της βαθμίδας 1 είναι να αναπτύξουν τα μικρά παιδιά κοινωνικοσυναισθηματικές ικανότητες και να μάθουν για θετικές συμπεριφορές. Για τον σκοπό αυτό, έχουν προταθεί διάφορες πρακτικές, όπως η μοντελοποίηση και η αναγνώριση θετικών κοινωνικών, συναισθηματικών και συμπεριφορικών δεξιοτήτων (ΚΣΣ) (Carter & Pool, 2012). Το Centre on PBIS (2022) έθεσε τις βασικές αρχές της βαθμίδας 1 ως εξής

- Προώθηση της ανάπτυξης κατάλληλων δεξιοτήτων ΚΣΣ σε όλα τα παιδιά
- Έγκαιρη παρέμβαση πριν κλιμακωθούν οι μη επιθυμητές συμπεριφορές,
- Χρήση επιστημονικά επικυρωμένων παρεμβάσεων, όποτε είναι δυνατόν
- Παρακολούθηση της προόδου των παιδιών,
- Χρήση δεδομένων για λήψη ενημερωμένων αποφάσεων στη βάση μελέτης δεδομένων.

3.2. ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΒΑΘΜΙΔΑΣ 1

Η βαθμίδα 1 είναι εξαιρετικά σημαντική, καθώς θέτει τα θεμέλια για τη δημιουργία ενός ασφαλούς και χωρίς αποκλεισμούς περιβάλλοντος ΑΦΠΠΗ, όπου μπορεί να προωθηθεί η ανάπτυξη και η μάθηση. Η αποτελεσματική εφαρμογή του πρώτου επιπέδου του ΣΠΘΣ από την αρχή της σχολικής χρονιάς μέχρι

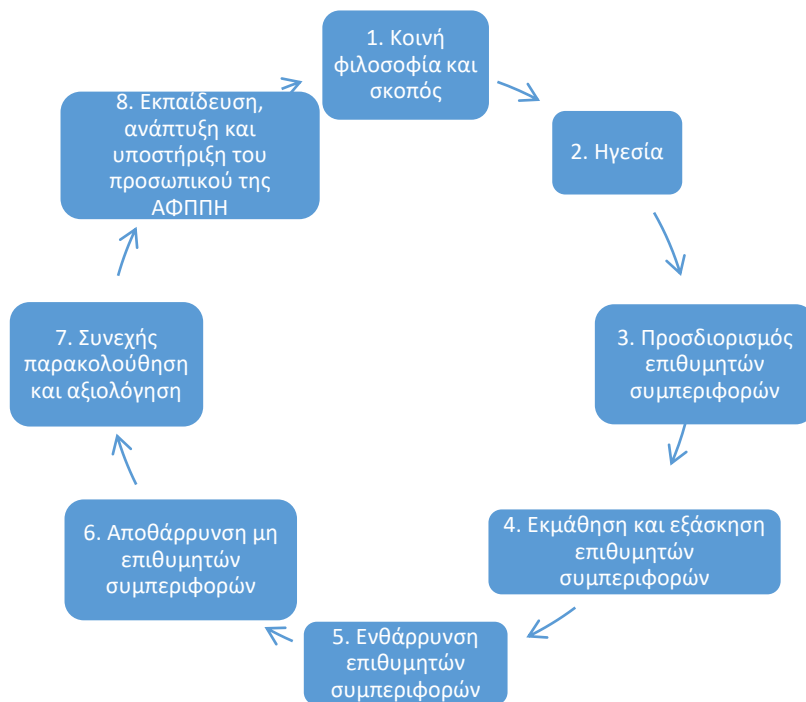
το τέλος της, προσφέρει την ευκαιρία στις ομάδες ΑΦΠΠΗ να προωθήσουν τη μάθηση και την κοινωνικοσυναισθηματική ικανότητα των παιδιών (Carter et al., 2011). Η πρωτοβάθμια παρέμβαση εισάγει τα συστήματα πάνω στα οποία θα στηριχθούν όλες οι άλλες βαθμίδες. Ως εκ τούτου, τα συστήματα αυτά είναι ζωτικής σημασίας για να διασφαλιστεί ότι τα παιδιά ΑΦΠΠΗ και το προσωπικό εντοπίζουν τα παιδιά που χρειάζονται πρόσθετη στήριξη και μπορεί να χρειαστούν παρέμβαση στην 2η και 3η βαθμίδα (Center on PBIS, 2022).

3.3. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΒΑΘΜΙΔΑΣ 1

Τα κεντρικά συστήματα της βαθμίδας 1 (δείτε, για παράδειγμα, MOSWPBS, 2018-2019; ProW, 2021; Sugai & Horner, 2008) είναι τα ακόλουθα:

1. Κοινή φιλοσοφία και σκοπός (δείτε ενότητες 3.3.1 και 5.1)
2. Ηγεσία (δείτε ενότητες 3.3.2 και 5.2)
3. Προσδιορισμός επιθυμητών συμπεριφορών (δείτε ενότητες 3.3.3 και 6)
4. Εκμάθηση και εξάσκηση επιθυμητών συμπεριφορών (δείτε ενότητες 3.3.4 και 6)
5. Ενθάρρυνση επιθυμητών συμπεριφορών (δείτε ενότητες 3.3.5 και 7)
6. Αποθάρρυνση μη επιθυμητών συμπεριφορών (δείτε ενότητες 3.3.6 και 8)
7. Συνεχής παρακολούθηση και αξιολόγηση (δείτε ενότητα 3.3.7)
8. Εκπαίδευση, ανάπτυξη και υποστήριξη του προσωπικού της ΑΦΠΠΗ (δείτε ενότητα 3.3.8)

Στην Εικόνα 2 μπορείτε να δείτε τα βασικά συστήματα της βαθμίδας 1 σε σχηματική σειρά που προτείνεται να ακολουθήσουν οι δομές προσχολικής εκπαίδευσης κατά την εφαρμογή του PW-PBS.

Εικόνα 2. Τα βασικά στοιχεία του πλαισίου SW-PBS της βαθμίδας 1 (Πηγή: Sugai & Horner, 2008; MO SW-PBS, 2018)

3.3.1. Κοινή Φιλοσοφία και Σκοπός

Βασική προϋπόθεση για την αποτελεσματική εφαρμογή του ΣΠΘΣ είναι ο εντοπισμός και η εξέταση των πεποιθήσεων και των αξιών του προσωπικού της μονάδας ΑΦΠΠΗ. Οι πεποιθήσεις είναι τα υποκείμενα συναισθήματα, οι ισχυρισμοί ή οι υποθέσεις που διαμορφώνουν τα έθιμα ή τις πρακτικές μιας ομάδας. Οι αξίες μπορούν να καθορίζουν τις σκέψεις και τις πράξεις κάποιου και να διαμορφώνουν στάσεις. Στο πλαίσιο της προσέγγισης του ΣΠΘΣ, οι ομάδες ΑΦΠΠΗ θα πρέπει να αναπτύξουν τις (νέες) κοινές τους δηλώσεις σχετικά με το όραμα και τη φιλοσοφία τους, με βάση τις ανάγκες που έχουν εντοπίσει.

Η ύπαρξη κοινής φιλοσοφίας στο πλαίσιο της ΑΦΠΠΗ βοηθά όλα τα μέλη (παιδαγωγούς, επαγγελματίες εκπαίδευσης, διοίκηση και γονείς) να αναπτύξουν κοινό λόγο και πρακτικές με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές και να αποτελέσουν τη βάση για δράσεις ή συνέπειες. Μαζί με την καθιέρωση ενός κοινού οράματος και μιας κοινής φιλοσοφίας, η ανάπτυξη ενός κοινού σκοπού καθοδηγεί τις

ενέργειες των μελών του προσωπικού ΑΦΠΠΗ. Στο πλαίσιο μιας προσέγγισης ΣΠΘΣ, το επιθυμητό αποτέλεσμα είναι η προώθηση θετικών συμπεριφορών και της κοινωνικοσυναισθηματικής επάρκειας όλων των παιδιών.

3.3.2. Ηγεσία

Η εφαρμογή του ΣΠΘΣ σε επίπεδο σχολικού συστήματος συντονίζεται από μια ομάδα συνήθως 4 έως 5 ατόμων σε κάθε σχολείο ΑΦΠΠΗ. Τα άτομα αυτά αναλαμβάνουν την κύρια ευθύνη και οργανώνουν, ενσωματώνουν και συντονίζουν την εφαρμογή αποτελεσματικών συμπεριφορικών παρεμβάσεων και πρακτικών. Τα μέλη της ομάδας περιλαμβάνουν διευθυντές, παιδαγωγούς, προσωπικό, μέλη της οικογένειας και παιδιά ΑΦΠΠΗ.

Στο πλαίσιο της προσέγγισης ΣΠΘΣ, η ηγετική ομάδα έχει διάφορες αρμοδιότητες: α) να επανεξετάζει τις πεποιθήσεις των μελών της ομάδας και να διασφαλίζει ότι δεσμεύονται από το καθιερωμένο κοινό όραμα, τη φιλοσοφία και τον σκοπό, β) να οργανώνει και να παραδίδει ένα σχέδιο δράσης εφαρμογής για την ανάπτυξη και τη διατήρηση ενός θετικού και ασφαλούς περιβάλλοντος ΑΦΠΠΗ για τα παιδιά ΑΦΠΠΗ, γ) να οργανώνει εκπαιδεύσεις σχετικά με τα βασικά χαρακτηριστικά του ΣΠΘΣ, τις δραστηριότητες και τις στρατηγικές που εμπλέκονται στην υιοθέτηση και την εφαρμογή- να διδάσκει τις πρακτικές της βαθμίδας 1 και άλλες καλές πρακτικές- και δ) να ενθαρρύνει τα μέλη του προσωπικού να υιοθετήσουν πιο αποτελεσματικές μεθόδους διδασκαλίας. Συνολικά, τα καθήκοντα της ηγετικής ομάδας ΣΠΘΣ στο επίπεδο της πρωτοβάθμιας βαθμίδας περιλαμβάνουν (Heather et al., 2009):

1. Ανάπτυξη σχεδίου δράσης.
2. Παρακολούθηση και ανάλυση των υφιστάμενων δεδομένων συμπεριφοράς.
3. Πραγματοποίηση τακτικών ομαδικών συναντήσεων (τουλάχιστον μηνιαίως).
4. Διατήρηση της επικοινωνίας με το προσωπικό και τον εξωτερικό συνεργάτη ΠΘΣ.
5. Αξιολόγηση της προόδου.
6. Αναφορά των αποτελεσμάτων στο προσωπικό, τα παιδιά, τους γονείς, τον εξωτερικό συνεργάτη PBS και τον περιφερειακό συντονιστή του σχολείου/ επιθεωρητή).

3.3.3. Προσδιορισμός της Προσδοκώμενης Συμπεριφοράς

Αμέσως μετά τον προσδιορισμό της κοινής φιλοσοφίας, του οράματος και του σκοπού το επόμενο βήμα περιλαμβάνει τον προσδιορισμό και την επιλογή των συμπεριφορών των μελών της ομάδας, συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών, οι οποίες θα είναι αναπτυξιακά και κοινωνικά κατάλληλες. Μέσα από αυτό το βήμα οι ομάδες ΑΦΠΠΗ θα επιτύχουν να αναπτύξουν μια προσχολική κουλτούρα

που θα είναι σαφής, θετική και σύμφωνη από όλους. Επίσης, οι σαφώς καθορισμένες προσδοκίες, η αναγνώριση και η κατανόηση των προσδοκώμενων συμπεριφορών από τα παιδιά θα συμβάλλουν θετικά στην κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού και στην προώθηση των θετικών συμπεριφορών.

Για τον προσδιορισμό της θετικής συμπεριφοράς, κάθε μέλος της ομάδας ΑΦΠΠΗ θα πρέπει να εντοπίσει και να επιλέξει τις συμπεριφορές, που ευθυγραμμίζονται με τις αξίες που αναγνωρίστηκαν ως οι πιο σημαντικές να προωθηθούν και να αναδειχθούν στο περιβάλλον ΑΦΠΠΗ. Όλες αυτές οι προσδοκώμενες συμπεριφορές θα πρέπει να είναι παρατηρήσιμες, μετρήσιμες, θετικά εκφρασμένες, κατανοητές και απλές (Missouri SWPBS, 2018-2019). Ακόμη, οι συμπεριφορές που επιλέχθηκαν θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις ανάγκες του πλαισίου όπου θα εφαρμοστούν (π.χ. άλλες συμπεριφορές αναμένεται να εκδηλωθούν από τα παιδιά μέσα στην τάξη και άλλες συμπεριφορές στον προαύλιο χώρο). Το επόμενο βήμα είναι να στοχεύσετε σε μία ή δύο κοινωνικές δεξιότητες που θα βασίζονται στις προσδοκώμενες συμπεριφορές. Όλες οι προσδοκώμενες συμπεριφορές θα πρέπει να ορίζονται ξεκάθαρα και με τρόπο απλό που θα είναι κατανοητός από όλα τα παιδιά ΑΦΠΠΗ.

3.3.4. Εκμάθηση και Εξάσκηση της Προσδοκώμενης Συμπεριφοράς

Όταν αναπτυχθούν οι προσδοκώμενες συμπεριφορές είναι σημαντικό να δημιουργούνται τακτικά ευκαιρίες για διάλογο και προβληματισμό με τα παιδιά γύρω από αυτές τις συμπεριφορές και τις αντίστοιχες κοινωνικοσυναισθηματικές δεξιότητες.

Ορισμένες αποτελεσματικές στρατηγικές που μπορούν να υποστηρίξουν τα παιδιά ΑΦΠΠΗ να μάθουν μια θετική συμπεριφορά είναι οι εξής:

- Σχεδιασμός δραστηριοτήτων για την κάλυψη των αναγκών των παιδιών.
- Υποστήριξη των παιδιών για την καλύτερη κατανόηση και απόκτηση της προσδοκώμενης συμπεριφοράς.
- Ενθάρρυνση για τη διατήρηση της προσδοκώμενης συμπεριφοράς.

Η ομάδα της ηγεσίας μπορεί να επιλέξει διάφορες μεθόδους για να προβάλλει ως μοντέλα τις προσδοκώμενες συμπεριφορές, όπως παιχνίδι ρόλων, συζητήσεις, προετοιμασία και παρουσίαση υποστηρικτικού υλικού (π.χ. γραφικές ενδείξεις στο περιβάλλον όπου αναμένονται οι συμπεριφορές). Παρόλα αυτά, όσο πιο συχνά εκδηλώνονται και προβάλλονται αυτές οι προσδοκώμενες συμπεριφορές από τους ενήλικες, το προσωπικό αλλά και τα παιδιά, οι νέες συμπεριφορές και οι κοινωνικοσυναισθηματικές δεξιότητες γίνονται πιο κατανοητές, αναπτύσσονται αποτελεσματικά και διατηρούνται. Τα βήματα που προτείνονται στο Εκπαιδευτικό Εγχειρίδιο για το Pro-W (ProW, 2021) και

που θα μπορούσαν να ακολουθήσουν τα μέλη της ομάδας ΑΦΠΠΗ προκειμένου τα παιδιά να εξασκήσουν τις προσδοκώμενες συμπεριφορές και τις κοινωνικές δεξιότητες είναι τα εξής:

1. Ονομασία και περιγραφή της συμπεριφοράς/κοινωνικής δεξιότητας, μέχρι να γίνει κατανοητή από όλα τα παιδιά ΑΦΠΠΗ.
2. Ανάπτυξη ενός στοχαστικού διαλόγου με τα παιδιά σχετικά με μια συγκεκριμένη συμπεριφορά/κοινωνική δεξιότητα και τα οφέλη της.
3. Παρουσίαση αυτής της συμπεριφοράς/κοινωνικής δεξιότητας με υποστηρικτικό υλικό (π.χ. εικόνες που δείχνουν διάφορες καταστάσεις, πίνακες συμπεριφοράς).
4. Ανάπτυξη διαλόγων με τα παιδιά, χρήση παραδειγμάτων και επίδειξη τέτοιων συμπεριφορών και δεξιοτήτων.
5. Παιχνίδια ρόλων.
6. Αναγνώριση και ενίσχυση της συμπεριφοράς και των κοινωνικοσυναισθηματικών δεξιοτήτων όταν εμφανίζονται στην τάξη.
7. Προσπάθεια για γενίκευση αυτής της συμπεριφοράς/κοινωνικής δεξιότητας και ανάδειξή της με τη χρήση υπενθυμίσεων και ανατροφοδότησης προκειμένου να εκδηλώνεται καθημερινά σε όλες τις κοινωνικές τους αλληλεπιδράσεις.

3.3.5. Ενθάρρυνση της Προσδοκώμενης Συμπεριφοράς

Η ενθάρρυνση της προσδοκώμενης συμπεριφοράς στα παιδιά αποτελεί μια ουσιαστική διαδικασία για τη μείωση των προκλητικών συμπεριφορών (Carter & Pool, 2012) και μπορεί να προωθηθεί μέσα από την παροχή θετικών σχολίων. Πρόκειται ουσιαστικά για τις θετικές δηλώσεις που χρησιμοποιούν οι παραγωγοί για να δείξουν στα παιδιά ότι η συμπεριφορά τους ήταν κατάλληλη. Η χρήση της θετικής ανατροφοδότησης για την ενθάρρυνση της προσδοκώμενης συμπεριφοράς είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ανάπτυξη και τη διατήρηση ενός ασφαλούς, προβλέψιμου, θετικού και σταθερού κλίματος στο σχολείο ΑΦΠΠΗ. Συνιστά επίσης μια αποτελεσματική στρατηγική που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι παιδαγωγοί ΑΦΠΠΗ για να μειώσουν τις ακατάλληλων ή παραβατικών κοινωνικές συμπεριφορές και να βελτιώσουν τις θετικές κοινωνικές συμπεριφορές.

Η σαφής και συγκεκριμένη ανατροφοδότηση σχετικά με τη συμπεριφορά αποτελεί μία στρατηγική που είναι πιο αποτελεσματική συγκριτικά με τον γενικό έπαινο ή τις κοινές φράσεις όπως «Μπράβο, τα πήγες πολύ καλά/ έκανες καλή δουλειά». Είναι σημαντικό τα παιδιά να μαθαίνουν και να εκδηλώνουν τη θετική συμπεριφορά και τις σχετικές αξίες και όχι απλώς να λαμβάνουν ένα ασαφές θετικό μήνυμα. Συνεπώς, η ανατροφοδότηση θα πρέπει να γίνεται για την ενημέρωσή τους. Επίσης, η ποσότητα και η

συχνότητα των θετικών ανατροφοδοτήσεων καθώς και η αναγνώριση της κατάλληλης συμπεριφοράς θα πρέπει να είναι ισορροπημένες. Οι ερευνητές προτείνουν μια αναλογία 4:1 που ισοδυναμεί με τέσσερις θετικές απαντήσεις για την επιθυμητή συμπεριφορά έναντι μιας διορθωτικής ανατροφοδότησης για μια μη-κατάλληλη συμπεριφορά (Reavis et al., 1993).

Μια μέθοδος που εφαρμόζεται συχνά για την αύξηση της θετικής ανάδρασης περιλαμβάνει τη χρήση απτών και άυλων ενισχυτών (που αναφέρονται και σε ανταμοιβές) πέραν των προφορικών δηλώσεων. Παρόλο που η χρήση απτών ενισχυτών αποτελεί μια προτεινόμενη πρακτική με αποτελεσματικές επιδράσεις στην αναγνώριση της κατάλληλης συμπεριφοράς (Carter & Pool, 2012), είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η εισαγωγή των άυλων και κοινωνικών ενισχυτών θα πρέπει να γίνεται σταδιακά. Επίσης, προτείνεται τα σχολεία ΑΦΠΠΗ να δίνουν περισσότερη έμφαση στα στοιχεία και στις προτεραιότητες του εκπαιδευτικού συστήματος και του αναλυτικού προγράμματος, δηλαδή στις θετικές αξίες, στο παιδί, στα ανθρώπινα δικαιώματα, στην προώθηση της κοινωνικοσυναισθηματικής μάθησης και στην ανάπτυξη εσωτερικών κινήτρων. Μια προσέγγιση που περιλαμβάνει ένα σύστημα επιβράβευσης με απτούς ενισχυτές μπορεί να αποτελέσει ένα πολύτιμο εργαλείο για την προώθηση θετικών συμπεριφορών στην ΑΦΠΠΗ και να προλάβει την εκδήλωση μη-κατάλληλων συμπεριφορών. Ωστόσο, οι παιδαγωγοί θα πρέπει να βρίσκουν μια ισορροπία μεταξύ των εξωτερικών ανταμοιβών και των εσωτερικών κινήτρων, λαμβάνοντας υπόψη τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα αυτής της στρατηγικής καθώς και τις μοναδικές ανάγκες του κάθε παιδιού (Filcheck & McNeil, 2004).

3.3.6. Αποθάρρυνση της Μη-Κατάλληλης Συμπεριφοράς

Εκτός από τη μάθηση, την εξάσκηση και την ενθάρρυνση των προσδοκώμενων συμπεριφορών, ο τρόπος με τον οποίο οι ομάδες ΑΦΠΠΗ χειρίζονται τη μη-κατάλληλη συμπεριφορά αποτελεί εξίσου σημαντικό μέρος του Ενιαίου Προγράμματος Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς (ΕΠ-ΠΘΣ). Μη-κατάλληλες συμπεριφορές που θα μπορούσαν να αποτελέσουν απειλή για τη σωματική και/ή συναισθηματική ευημερία των παιδιών (π.χ. διαπληκτισμοί, συγκρούσεις, χρήση προσβλητικής γλώσσας) θα πρέπει να διακόπτονται και να αποθαρρύνονται ρητά και κατηγορηματικά. Παρά τις αρνητικές επιπτώσεις των μη-κατάλληλων συμπεριφορών στο μαθησιακό προσχολικό περιβάλλον, οι παιδαγωγοί θα πρέπει να ανταποκρίνονται άμεσα σε αυτές και να αντιμετωπίζουν την εμφάνισή τους ως «ευκαιρία» για να διδάξουν εκ νέου και να εξηγήσουν τις αξίες και τις αναμενόμενες συμπεριφορές.

3.3.7. Διαρκής Παρακολούθηση και Αξιολόγηση

Η συλλογή δεδομένων αποτελεί σημαντικό μέρος του πρώτου επιπέδου του Ενιαίου Προγράμματος Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς, καθώς βοηθά τις ομάδες ΑΦΠΠΗ να επανεξετάσουν και να αξιολογήσουν τις διαδικασίες τους για να πάρουν κρίσιμες αποφάσεις. Δεδομένα μπορούν να συλλεχθούν από όλα τα μέλη της ομάδας ΑΦΠΠΗ, όπως τους παιδαγωγούς ΑΦΠΠΗ, το προσωπικό και/ή τους προϊσταμένους του σχολείου, τα παιδιά ή/και τους γονείς. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ανάλυσης δεδομένων, οι ομάδες ΑΦΠΠΗ θα πρέπει να προσδιορίσουν τα δυνατά σημεία και τα επιτεύγματα, τις ακατάλληλων ή παραβατικών συμπεριφορές που εξακολουθούν να εμφανίζονται και τις πιθανές αιτίες. Με τον εντοπισμό των συνεχιζόμενων προκλητικών συμπεριφορών που χρειάζονται βελτίωση, το σχέδιο δράσης θα πρέπει να αναθεωρηθεί.

3.3.8. Επιμόρφωση, Ανάπτυξη και Υποστήριξη του Εκπαιδευτικού Προσωπικού

Ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο του ΕΠΠΘΣ αποτελεί η διαρκής παροχή ευκαιριών για επιμόρφωση και εκπαίδευση καθώς και η διαρκής υποστήριξη στην εφαρμογή στρατηγικών πρωτογενούς πρόληψης. Δύο βασικά πρόσωπα που εμπλέκονται σε αυτές τις διαδικασίες είναι ο εκπαιδευτής της ομάδας ηγεσίας και ο ορισμένος εξωτερικός coach των σχολικών μονάδων.

4. ΣΥΜΦΩΝΗΤΙΚΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑΣ

Βασική προϋπόθεση, πριν από την έναρξη της εφαρμογής της ΠΘΣ, αποτελεί η συμφωνία του προσωπικού του σχολείου να εργαστεί στο σχολείο ΑΦΠΠΗ σύμφωνα με τις προδιαγραφές του προγράμματος. Η εφαρμογή της ΠΘΣ αποτελεί μια ολοκληρωμένη προσχολική προσέγγιση γι' αυτό και η προσπάθεια όλων αποτελεί κρίσιμο παράγοντα προκειμένου η εφαρμογή της να έχει τον ανάλογο αντίκτυπο στην προσχολική κοινότητα. Όλα τα μέλη θα πρέπει να υπογράψουν μία περιληπτική «σύμβαση συμφωνίας» πριν από την έναρξη της εφαρμογής. Ένα παράδειγμα του συμφωνητικού βρίσκεται στο Παράρτημα V. Προτείνεται η «σύμβαση συμφωνίας» να αναρτηθεί σε σημείο που να μπορεί να είναι ορατό σε όλους (π.χ. στο γραφείο των εκπαιδευτικών) προκειμένου να λειτουργεί ως υπενθύμιση και συλλογική ενθάρρυνση για το προσωπικό του σχολείου ΑΦΠΠΗ να συνεργαστεί για τον κοινό τους στόχο.

5. Η ΟΜΑΔΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

5.1. ΚΟΙΝΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ

Παρακάτω παρουσιάζονται οδηγίες βήμα προς βήμα σε στόχο να βοηθήσουν τα σχολεία προσχολικής εκπαίδευσης να δημιουργήσουν την κοινή τους φιλοσοφία, τον σκοπό (όραμα) και να επιλέξουν τις αξίες τους (Missouri SWPBI, 2018-2019). Αυτή η ομαδική προσέγγιση έχει χρησιμοποιηθεί και σε άλλα έργα, όπως το Pro-W (2021).

1. Γράψτε μερικές προτάσεις απαντώντας στις παρακάτω ερωτήσεις.

- Τι θέλουμε να δούμε στο δικό μας κέντρο προσχολικής εκπαίδευσης;

Παράδειγμα: Στο σχολείο μας, θέλουμε να δούμε χαρούμενους ανθρώπους και παιδιά που αναπτύσσονται και μαθαίνουν σε ένα θετικό περιβάλλον.

- Πώς θέλουμε να νιώθουμε στο δικό μας κέντρο προσχολικής εκπαίδευσης;

Παράδειγμα: Στο σχολείο μας θέλουμε όλοι να νιώθουν χαρούμενοι, ασφαλείς και να έχουν κίνητρο να μαθαίνουν ο ένας από τον άλλο.

- Τι θέλουμε να δημιουργήσουμε στο δικό μας κέντρο προσχολικής εκπαίδευσης;

Παράδειγμα: Στο σχολείο μας θέλουμε να δημιουργήσουμε ένα θετικό περιβάλλον μάθησης.

Αυτή η διαδικασία στοχεύει να βοηθήσει στην ανάπτυξη του οράματος του κέντρου προσχολικής εκπαίδευσης. Το όραμα ενός κέντρου προσχολικής εκπαίδευσης πρέπει να αποτελείται από 2-3 απλές προτάσεις που τα παιδιά μπορούν να κατανοήσουν και να μάθουν. Μια καλή συμβουλή είναι να ενσωματώσετε τις αξίες στην προσχολική ηλικία (δείτε την επόμενη ενότητα).

2. Επιλέξτε τις αξίες του σχολείου σας:

Το επόμενο βήμα περιλαμβάνει την επιλογή των 3 κύριων αξιών που πρέπει να καλλιεργηθούν. Αυτή η διαδικασία ενδείκνυται να γίνεται συλλογικά μέσω ομαδικής συζήτησης.

3. Δημιουργήστε μία επιγραφή με το όραμα του σχολείου σας

Στο πλαίσιο της προσέγγισης του ΕΠ-ΠΘΣ, η προώθηση των θετικών συμπεριφορών και της κοινωνικοσυναισθηματικής ικανότητας όλων των παιδιών αποτελεί έναν κοινό σκοπό. Το τελευταίο βήμα για να κοινοποιήσετε αυτόν τον σκοπό σε όλους είναι να δημιουργήσετε μια επιγραφή ή μια πινακίδα με το όραμα του κέντρου προσχολικής εκπαίδευσης, η οποία μπορεί να τοποθετηθεί στην

είσοδο του σχολείου σας για να τη βλέπουν όλοι. Έτσι, διευκολύνεται το ομαδικό πνεύμα και η συνεργασία προς έναν κοινό στόχο και δίνεται κίνητρο για όλους.

4. Δημιουργήστε τη φιλοσοφία του κέντρου σας για τη θετική πειθαρχία

Το πλαίσιο ΠΘΣ στοχεύει στην ενσωμάτωση θετικής πειθαρχίας. Η θετική πειθαρχία υποστηρίζει ότι η διδασκαλία και η καθοδήγηση των παιδιών πρέπει να αποτελεί μια διαδικασία εκμάθησης των προσδοκώμενων συμπεριφορών στα παιδιά με σταθερό, συνεπή, αλλά και ευγενικό τρόπο. Δεν χρησιμοποιείται η τιμωρία. Αντίθετα, η εκ νέου διδασκαλία και προώθηση της μάθησης συνίσταται ως η καταλληλότερη μέθοδος, για τις περιπτώσεις που τα παιδιά συμπεριφέρονται με μη προσδοκώμενο τρόπο.

Η αναδιατύπωση της φιλοσοφίας ως προς την πειθαρχία που θα ακολουθείται στο κέντρο προσχολικής εκπαίδευσης με θετικό τρόπο αποτελεί βασικό συστατικό της εφαρμογής του συστήματος ΠΘΣ.

Παραδείγματα θετικής φιλοσοφίας αποτελούν τα εξής:

Στο σχολείο μας διδάσκουμε και επαναλαμβάνουμε τις θετικές συμπεριφορές όταν χρειάζεται. Παρέχουμε στα παιδιά ενημερωτική ανατροφοδότηση για να τα ενισχύσουμε, κάτι που κάνουμε συχνά. Αναγνωρίζουμε την ανάρμοστη ή την διερευνητική συμπεριφορά των παιδιών ως μία συμπεριφορά που δεν είναι ακόμη σε αρμονία/συμφωνία με τις κοινωνικές και συναισθηματικές προσδοκώμενες συμπεριφορές, ως ένα κοινωνικό «λάθος». Όλες αυτές οι συμπεριφορές χρειάζονται εκ νέου διδασκαλία και περισσότερη εξάσκηση. Αναγνωρίζουμε επίσης ότι ορισμένες ακατάλληλων ή παραβατικών συμπεριφορές αποτελούν χαρακτηριστικά ορισμένων περιόδων της ανάπτυξης του παιδιού. Πιστεύουμε ότι οι θετικές συμπεριφορές αναπτύσσονται μέσω της συλλογικής προσπάθειας όλων των μελών της σχολικής κοινότητας.

Το προσωπικό του κέντρου προσχολικής εκπαίδευσης σε αυτό το στάδιο θα πρέπει να ξαναγράψει τη φιλοσοφία της πειθαρχίας του σχολείου του σε ένα θετικό πλαίσιο και να ενσωματώσει θετικούς τρόπους διαχείρισης ανεπιθύμητων συμπεριφορών και, ιδιαίτερα, των αιτιών τους.

5.2. ΗΓΕΣΙΑ

Η ομάδα ηγεσίας σε κάθε κέντρο προσχολικής εκπαίδευσης θα πρέπει να αποτελείται από μέλη του προσωπικού που θα είναι υπεύθυνα για την εφαρμογή της προσέγγισης ΠΘΣ (διδασκτικό και άλλο προσωπικό) (Missouri SWPBI, 2018-2019). Η ομάδα ηγεσίας αποτελεί τον πυρήνα κάθε καλής

εφαρμογής. Σε κάθε κέντρο προσχολικής εκπαίδευσης η ομάδα ηγεσίας θα πρέπει να συνεδριάζει τουλάχιστον μία φορά το μήνα. Οι ρόλοι των μελών κατανέμονται ως εξής:

1. Πρόεδρος/Συντονιστής

Ο πρόεδρος είναι υπεύθυνος για το συντονισμό των συναντήσεων της ομάδας ηγεσίας. Επίσης, θα πρέπει να αναπτύσσει και να παρακολουθεί το συνολικό πρόγραμμα των δραστηριοτήτων στα πλαίσια της προσέγγισης ΠΘΣ.

2. Εσωτερικός coach

Ο εσωτερικός **coach** επιβλέπει την εφαρμογή του συστήματος ΠΘΣ και συγκεκριμένα:

- παρακολουθεί τη συνολική εφαρμογή σε συνεργασία με τον συντονιστή, τον εξωτερικό coach και την ομάδα
- υπενθυμίζει τακτικά στους παιδαγωγούς να παρακολουθούν τη συμπεριφορά των παιδιών και να συλλέγουν δεδομένα σχετικά με αυτή
- ενημερώνει το νέο προσωπικό σχετικά με τη προσέγγιση ΠΘΣ και την εφαρμογή της στο σχολείο τους και τους υποστηρίζει μέχρι να εξοικειωθούν με αυτή και τη να εφαρμόζουν.

3. Χρονομέτρης

Ο χρονομέτρης διασφαλίζει ότι τηρούνται τα χρονοδιαγράμματα σχετικά με τις συναντήσεις και τη διδασκαλία κάθε προσδιορισμένης προσδοκώμενης συμπεριφοράς ή κοινωνικής ρουτίνας. Επίσης, αναλαμβάνει την ενημέρωση του προγράμματος εκμάθησης των συμπεριφορών.

4. Γραμματέας

Ο γραμματέας διατηρεί όλα τα αρχεία των συναντήσεων που αφορούν το σύστημα ΠΘΣ και τα αποθηκεύει σε ασφαλές μέρος.

Προτείνεται ο γραμματέας να διατηρεί τα βασικά έγγραφα των αρχείων για μελλοντική χρήση (π.χ. πρόγραμμα διδασκαλίας, σχέδια μαθημάτων κ.λπ.).

5. Υπεύθυνος επικοινωνίας

Ο υπεύθυνος επικοινωνίας είναι υπεύθυνος για την ευρύτερη επικοινωνία με τα μέλη του κέντρου προσχολικής εκπαίδευσης (γονείς, παιδιά, coaches, κοινότητα κ.λπ.).

Στην περίπτωση που το προσωπικό του κέντρου προσχολικής εκπαίδευσης αποτελείται από λιγότερα από πέντε μέλη τα καθήκοντα των μελών μπορούν να κατανεμηθούν ως εξής (Missouri SWPBI, 2018-2019):

1. Πρόεδρος

Ο πρόεδρος ενεργεί ως συντονιστής και υπεύθυνος επικοινωνίας.

2. Γραμματέας

Ο γραμματέας ενεργεί ως γραμματέας και ως εσωτερικός coach.

3. Χρονομέτρης

Ο χρονομέτρης λειτουργεί ως χρονομέτρης, όπως περιγράφεται παραπάνω.

Ο ρόλος κάθε μέλους της ομάδας ηγεσίας ενδείκνυται να περιγράφεται σε έναν πίνακα, ο οποίος θα συμπληρώνεται και θα αναθεωρείται τακτικά ως εξής (Missouri SWPBI, 2018-2019):

- Στην αρχή της εφαρμογής του στο κέντρο προσχολικής εκπαίδευσης.
- Στην αρχή της σχολικής χρονιάς.
- Κατά περίπτωση, για παράδειγμα όταν συμβαίνει κάποια αλλαγή στο προσωπικό του κέντρου προσχολικής εκπαίδευσης.

* Ένα παράδειγμα του Πίνακα της ομάδας ηγεσίας του σχολείου βρίσκεται στο Παράρτημα 1.

6. ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ

Το επόμενο βήμα για τη δημιουργία ενός προγράμματος συμπεριφοράς περιλαμβάνει το σχεδιασμό ενός πίνακα (behavioural curriculum matrix), στον οποίο θα περιγράφονται οι κύριες προσδοκώμενες συμπεριφορές που επιλέχθηκαν να καλλιεργηθούν (όπως περιγράφονται στην ενότητα «Προσδιορισμός των προσδοκώμενων συμπεριφορών») και να διδαχθούν στην τάξη και σε άλλα πλαίσια του σχολείου (π.χ. αυλή, διάδρομοι, τουαλέτα κ.λπ.). Όλα τα μέλη του προσχολικού κέντρου θα πρέπει να προωθούν με το παράδειγμά τους τις προσδοκώμενες συμπεριφορές και να δίνουν προσεκτικά και αναλυτικά εξηγήσεις στα παιδιά λαμβάνοντας υπόψη την εκάστοτε κατάσταση (π.χ. παιδιά μόνα τους ή παιδιά σε ομάδες, μέσα ή έξω από την τάξη). Μία τέτοια πρακτική θα ενθαρρύνει τα παιδιά να υιοθετήσουν τις προσδοκώμενες συμπεριφορές και να τις εντάξουν στο συμπεριφορικό τους ρεπερτόριο. Επίσης είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ολόκληρο το προσχολικό περιβάλλον θα πρέπει να είναι οργανωμένο με κατάλληλο τρόπο, ώστε να καλύπτει τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της κοινωνικοσυναισθηματικής ικανότητας και την προώθηση των προσδοκώμενων συμπεριφορών.

Δύο τύποι συμπεριφορών εντοπίζονται στην περίοδο της προσχολικής ηλικίας:

Κοινωνικές συμπεριφορές: αναφέρονται σε συγκεκριμένες διαδραστικές ή επικοινωνιακές συμπεριφορές που εμφανίζονται στην προσχολική ηλικία (π.χ. σηκώνω το χέρι μου για να μιλήσω).

Κοινωνικές ρουτίνες: μια κοινωνική ρουτίνα περιλαμβάνει μια ακολουθία ενεργειών που ακολουθείται τακτικά (δηλαδή, εμφανίζεται ως πρότυπο). Στο προσχολικό περιβάλλον μια κοινωνική ρουτίνα θα μπορούσε, για παράδειγμα, να είναι η εξής: τα παιδιά να περιμένουν τη σειρά τους για να χρησιμοποιήσουν το μπάνιο ή όταν ετοιμάζονται για να πάνε στην παιδική χαρά.

Προκειμένου να αναγνωρίσετε τις προσδοκώμενες συμπεριφορές που είναι σημαντικό να αναπτυχθούν σε ένα προσχολικό περιβάλλον, ξεκινήστε με τον εντοπισμό των 3 βασικών αξιών. Στη συνέχεια, για κάθε μία αξία σκεφτείτε 3-4 απλές συμπεριφορές που συνδέονται με αυτήν την αξία και είναι αναπτυξιακά κατάλληλες για τη συγκεκριμένη περίοδο της προσχολικής ηλικίας (π.χ. η αξία του **σεβασμού** μπορούσε να συνδεθεί με την εξάσκηση του να μην μιλάνε οι άλλοι όταν μιλάει κάποιος συμμαθητής τους και να τον ακούν ή να σηκώνουν το χέρι για να πάρουν το λόγο και να μιλήσουν).

Ακολουθήστε αυτά τα βήματα και για να προσδιορίσετε τις προσδοκώμενες συμπεριφορές και για τις άλλες αξίες.

Επιλέξτε με τον ίδιο τρόπο 1-2 κοινωνικές ρουτίνες που συνδέονται με τις αξίες σας, για να ολοκληρώσετε το πρόγραμμα συμπεριφοράς για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Καταγράψετε τις προσδοκώμενες συμπεριφορές και τις αξίες σας στον πίνακα συμπεριφοράς (παράδειγμα στο Παράρτημα II).

7. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ

Η παρούσα ενότητα παρουσιάζει πρακτικές και διαθέσιμο υλικό ειδικά σχεδιασμένο για τα παιδιά και τους επαγγελματίες προσχολικής ηλικίας για την προώθηση της κοινωνικοσυναισθηματικής ικανότητας και της θετικής συμπεριφοράς σε προσχολικά περιβάλλοντα.

7.1. ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΝΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Πέντε (5) πρακτικές για την ΑΦΠΠΗ που υποστηρίζουν την προώθηση της κοινωνικοσυναισθηματικής ικανότητας και της θετικής συμπεριφοράς

- 1. Χρήση της αναλογίας των “Τεσσάρων προς μία” θετικών απαντήσεων:** Η αναλογία των θετικών απαντήσεων 4:1 βασίζεται σε ερευνητικά δεδομένα (Reavis et al., 1993) που δείχνουν ότι τα παιδιά στην ΑΦΠΠΗ συμπεριφέρονται καλύτερα όταν πρωταρχικά οι ίδιοι οι ενήλικες έχουν την ικανότητα να αυτο-ρυθμίζονται, να ελέγχουν τον τρόπο που ανταποκρίνονται στη συμπεριφορά των παιδιών και αφιερώνουν περισσότερο χρόνο αναδεικνύοντας τη θετική παρά τη μη-επιθυμητή συμπεριφορά.
- 2. Χρησιμοποιήστε οπτικοποιημένα υλικό που να μπορεί να διαβαστεί από τα παιδιά:** Η δημιουργία ενός ημερήσιου προγράμματος και η διδασκαλία του βοηθά τα παιδιά να γνωρίζουν τις ρουτίνες, να τις ακολουθούν εύκολα και να μπορούν να προβλέψουν τι θα ακολουθήσει.
- 3. Αναπτύξτε ρουτίνες μέσα στις ρουτίνες:** Αυτή η πρακτική βοηθά τα παιδιά να ενημερωθούν για το συγκεκριμένο πρόγραμμα που ακολούθησαν κατά τη διάρκεια μιας ρουτίνας και να μεγιστοποιήσουν την ικανότητά τους να αυτο-ρυθμίζουν τις συμπεριφορές τους.
- 4. Αναγνωρίστε και καθορίστε την αναπτυξιακά και κοινωνικά κατάλληλη προσδοκώμενη συμπεριφορά:** Μόλις τα παιδιά ΑΦΠΠΗ αναγνωρίσουν τη σημασία των θετικών συμπεριφορών και τις προσδιορίσουν με τη βοήθεια των παιδαγωγών τους το αμέσως επόμενο βήμα να διασφαλιστεί ότι τα παιδιά έχουν επίγνωση και έχουν κατανοήσει τις κοινωνικά

προσδοκώμενες συμπεριφορές σε κάθε ρουτίνα. Παραδείγματα προσδοκώμενων συμπεριφορών σε διαφορετικά περιβάλλοντα μαζί με τις καθορισμένες αξίες τους παρουσιάζονται στο Παράρτημα II.

5. **Πρώθηση της ανάπτυξης των κοινωνικοσυναισθηματικών δεξιοτήτων:** Οι κοινωνικοσυναισθηματικές δεξιότητες μπορούν να αναπτυχθούν μέσα από διάφορες δραστηριότητες και στρατηγικές που στοχεύουν στην ενίσχυση των θετικών αλληλεπιδράσεων. Για παράδειγμα, κάνοντας πράξεις καλοσύνης προς τους άλλους, φροντίζοντας τους άλλους, προωθώντας τη συνεργασία μεταξύ των παιδιών και υποστηρίζοντας τις θετικές σχέσεις με τους συνομηλίκους κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού.
6. **Δείτε τη συμπεριφορά ως τρόπο επικοινωνίας:** Όταν βλέπουμε τη συμπεριφορά ως τρόπο επικοινωνίας, παίρνουμε περισσότερα μηνύματα. Προσπαθήστε σε κάθε παρατηρούμενη συμπεριφορά να κάνετε τις ακόλουθες ερωτήσεις: Ποιο είναι το μήνυμα πίσω από αυτή τη συμπεριφορά; Τι προσπαθεί να σας επικοινωνήσει το παιδί; Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε το παιδί να πετύχει τους στόχους με θετικό τρόπο; Αυτή η συμπεριφορά οφείλεται σε κάποιο έλλειμμα δεξιοτήτων ή σε μειωμένα κίνητρα; Εάν το μήνυμα είναι ασαφές, παρακολουθήστε τη συμπεριφορά χρησιμοποιώντας την μέθοδο ABC (Antecedent behaviour consequences) και προσπαθήστε να εντοπίσετε μοτίβα συμπεριφορών.

Προσφέροντας ενισχυτές για την ενθάρρυνση των προσδοκώμενων συμπεριφορών στα παιδιά

Ένας αποτελεσματικός τρόπος για να παρέχετε θετική ανατροφοδότηση σύμφωνα με το συνιστώμενο ποσοστό (4:1) είναι να δίνετε κάποιον έπαινο ή κάποιο απτό αντικείμενο (π.χ. κουπόνια, αυτοκόλλητα) κάθε φορά που τα παιδιά εκδηλώνουν την προσδοκώμενη συμπεριφορά ή ακολουθούν τους κανόνες και τις ρουτίνες. Όταν ένα παιδί δεν ακολουθεί τους κανόνες ή εκδηλώνει μια μη-προσδοκώμενη συμπεριφορά, ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει ως παράδειγμα και να αναδείξει τη συμπεριφορά των παιδιών που συμπεριφέρονται σωστά και εκδηλώνουν κάποιες προσδοκώμενες συμπεριφορές.

Εάν ένα παιδί εκδηλώνει μια προσδοκώμενη συμπεριφορά ο εκπαιδευτικός μπορεί να δώσει την ανάλογη προφορική ανατροφοδότηση και να επιλέξει να δώσει στο παιδί έναν έπαινο. Με αυτό τον τρόπο τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης θα μπορούν να εστιάσουν και να αναγνωρίσουν πιο εύκολα τις θετικές συμπεριφορές. Οι έπαινοι που μπορούν να δοθούν σε συνδυασμό με την προφορική ανατροφοδότηση θα μπορούσαν να είναι οι εξής:

- αυτοκόλλητα και σφραγίδες

- βραβεία και έπαινοι
- αναγνώριση και ανάδειξη στην ομάδα
- σχετική ανάρτηση στον πίνακα του σχολείου
- μαγική ώρα κατά την οποία τα παιδιά μπορούν να επιλέξουν να κάνουν μια δραστηριότητα που θέλουν

Επίσης, ο εκπαιδευτικός μπορεί να ενθαρρύνει τα παιδιά να δουλεύουν σε ομάδες ή ανά τραπέζι για να κερδίσουν πόντους ή κάποιον έπαινο. Για παράδειγμα, η ομάδα που θα κερδίσει τους περισσότερους πόντους σε μια εβδομάδα μπορεί να έχει κάποιο συγκεκριμένο προνόμιο, όπως λίγο περισσότερο χρυσό για διάλειμμα, να ακουστεί το αγαπημένο τους τραγούδι κ.λπ. Δείτε την ενότητα 3.3.5 για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη χρήση της θετικής ανατροφοδότησης και της προσφοράς ενισχυτών. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη χρήση ενός συστήματος ανταμοιβής και επαίνων διαβάστε το άρθρο των Filcheck και McNeil (2004).

Τρία αστέρια και μια ευχή

Κάθε παιδί καλείται να εντοπίσει 3 αστέρια-πράγματα με που έκανε καλά εκείνη την εβδομάδα και να κάνει μια ευχή για κάτι πάνω στο οποίο θα εξασκηθεί την επόμενη εβδομάδα. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά μπορούν να αναγνωρίσουν τις θετικές συμπεριφορές και οτιδήποτε μπορούν να βελτιώσουν στην τάξη.

7.2. ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΥΛΙΚΟ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΑΦΠΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ

Σε αυτήν την ενότητα οι παιδαγωγοί ΑΦΠΠΗ μπορούν να βρουν διαθέσιμο υλικό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ενθάρρυνση θετικών συμπεριφορών και την προώθηση της κοινωνικοσυναισθηματικής ικανότητας σε περιβάλλοντα ΑΦΠΠΗ.

Ενίσχυση της Ευζωίας των Εκπαιδευτικών μέσω της Προώθησης της Θετικής Συμπεριφοράς στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία (Promoting Teachers Wellbeing through Positive Behaviour Support in Early Childhood Education - ProW)

Το έργο Ενίσχυση της Ευζωίας των Εκπαιδευτικών μέσω της Προώθησης της Θετικής Συμπεριφοράς στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία (ProW) (2021-2023), εφαρμόζοντας την πειραματική έρευνα στοχεύει στην ανάπτυξη τεκμηριωμένων πολιτικών και πρακτικών για την ενίσχυση του επαγγέλματος, των ευκαιριών σταδιοδρομίας και των ικανοτήτων των παιδαγωγών ΑΦΠΠΗ. Ειδικότερα, οι στόχοι του έργου περιλαμβάνουν την υποστήριξη των εκπαιδευτικών στη χρήση των προσεγγίσεων της Θετικής Ψυχολογίας και του συστήματος Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς στο σχολείο (SWPBS) μέσω της ενίσχυσης των κινήτρων τους, της βελτίωσης των ικανοτήτων τους, της ευημερίας, της εργασιακής ικανοποίησης, της αυτοαποτελεσματικότητας και της μείωσης των επιπέδων της επαγγελματικής εξουθένωσης. Στο έργο ProW συμμετέχουν 11 οργανισμοί από τέσσερις ευρωπαϊκές χώρες (Ελλάδα, Κύπρος, Ρουμανία και Πορτογαλία).

Στα πλαίσια των παραδοτέων του έργου, η κοινοπραξία αναπτύσσει μια ψηφιακή πλατφόρμα και τη διαδικτυακή πύλη eLearning, μέσα στην οποία διατίθενται εκπαιδευτικές ενότητες (modules), πρακτικές συμβουλές και υλικό μάθησης σε ηλεκτρονική μορφή για την επαγγελματική ανάπτυξη των παιδαγωγών, την αποτελεσματική διαχείριση της ευημερίας τους και την υποστήριξή τους για την ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών. Επίσης, η πλατφόρμα eLearning προσφέρει υλικό (παραδείγματα, δραστηριότητες και πρότυπα) για τους παιδαγωγούς ΑΦΠΠΗ προκειμένου να κατανοήσουν, να διδάξουν και να ενθαρρύνουν τις προσδοκώμενες συμπεριφορές στην ΑΦΠΠΗ. Μέχρι την ολοκλήρωση του έργου, επιδιώκεται να αναπτυχθεί ένα Παρατηρητήριο Ευημερίας και Σταδιοδρομίας των Εκπαιδευτικών, το οποίο θα διεξάγει ετήσιες ανασκοπήσεις και έρευνες σε αυτό

τον τομέα καθώς επίσης θα σχεδιάζει και θα εφαρμόζει πρωτοβουλίες και δράσεις για την υποστήριξη των παιδαγωγών ΑΦΠΠΗ.

Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφτείτε τη σελίδα: www.prowproject.eu

RESILIENTPRESCHOOLS

Το έργο «Ανθεκτικότητα και ευημερία στην προσχολική αγωγή ως πρόληψη συναισθηματικών, κοινωνικών και συμπεριφοριστικών προβλημάτων» (RESILIENTPRESCHOOLS) (2020-2022) χρηματοδοτείται με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Στο έργο συμμετέχουν έξι εταίροι από πέντε ευρωπαϊκές χώρες (Ελλάδα, Κύπρος, Πορτογαλία, Ρουμανία και Τσεχία). Σκοπό του έργου αποτελεί η υποστήριξη των παιδαγωγών, ώστε να είναι σε θέση να ενισχύουν τη ψυχική ανθεκτικότητα (resilience) των παιδιών προσχολικής ηλικίας και να διασφαλίζουν τη συνολική τους ευημερία (wellbeing). Για την επίτευξη του σκοπού, η κοινοπραξία ανέπτυξε ποιοτικό υλικό για τους παιδαγωγούς, ώστε αξιοποιώντας το να μπορούν να προωθήσουν μια θετική κουλτούρα στα περιβάλλοντα ΑΦΠΠΗ, σύμφωνα με τις πρακτικές της Θετικής Ψυχολογίας και τα επιστημονικά ευρήματα.

Ειδικότερα, η Εργαλειοθήκη RESILIENT PRESHOOL περιλαμβάνει χρήσιμες πληροφορίες και πρακτικές εφαρμογές για τους Εκπαιδευτικούς Προσχολικής Ηλικίας σχετικά με το πώς να υποστηρίξουν τα παιδιά να ενισχύουν την ψυχολογική τους ανθεκτικότητα και να βελτιώνουν τη συνολική τους ευημερία. Το Εκπαιδευτικό Πακέτο RESILIENT PRESHOOL (επιμορφωτικό αναλυτικό πρόγραμμα και υλικό) για τους εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας περιλαμβάνει στρατηγικές και τεχνικές που προκύπτουν από το μοντέλο ευημερίας PERMA και τις θεωρίες της Εκπαίδευσης Χαρακτήρων (Character Education theories). Στόχος του υλικού είναι να υποστηρίξει τους παιδαγωγούς να

βελτιώσουν τις κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες των παιδιών και τη συνολική σχολική εμπειρία. Ακόμη, στο υλικό οι εκπαιδευτικοί της πρώιμης παιδικής ηλικίας μπορούν να βρουν διάφορα παραδείγματα, πρακτικές και δραστηριότητες για να ενισχύσουν την ενσυνειδητότητα των παιδιών προσχολικής ηλικίας, τα δυνατά σημεία του χαρακτήρα, τις θετικές σχέσεις, τα θετικά συναισθήματα, τις θετικές συμπεριφορές και την αυτοεκτίμηση.

Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφτείτε τη σελίδα: www.resilientpreschools.eu

Πρόγραμμα Area Based Childhood (ABC)

Το Πρόγραμμα Area Based Childhood (ABC) αποτελεί μια ιρλανδική πρωτοβουλία πρόληψης και έγκαιρης παρέμβασης με βάση την περιοχή που χρήζει υποστήριξης. Στόχος είναι η έγκαιρη παρέμβαση για τη βελτίωση των αποτελεσμάτων σε παιδιά και οικογένειες που ζουν σε μειονεκτικές περιοχές στην Ιρλανδία (Hickey et al., 2018). Μεταξύ των διαφόρων προγραμμάτων που προωθούνται, η πρωτοβουλία ABC εφάρμοσε προγράμματα που υποστηρίζουν την κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη στα παιδιά, όπως το PAX Good Behavior Game (GBG), το Roots of Empathy και το πρόγραμμα Incredible Years suite of interventions. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του προγράμματος Area Based Childhood (ABC) (Hickey et al., 2018) έδειξαν ότι το πρόγραμμα συνέβαλε θετικά στη ζωή των παιδιών και των οικογενειών τους, βελτιώνοντας τις σχέσεις μεταξύ γονέων και παιδιών, αυξάνοντας την ετοιμότητα των παιδιών για το σχολείο και βελτιώνοντας την κοινωνική και συναισθηματική ευημερία των παιδιών.

ZIPPY'S FRIENDS

Το Zippy's Friends είναι ένα σχολικό πρόγραμμα κοινωνικής συναισθηματικής μάθησης για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Το πρόγραμμα εφαρμόζεται σε πολλές χώρες με στόχο την προώθηση των κοινωνικοσυναισθηματικών δεξιοτήτων σε περιβάλλοντα ΑΦΠΗ και διδάσκεται στα πλαίσια ολόκληρης της τάξης από παιδαγωγούς που έχουν εκπαιδευτεί στο Zippy's Friends. Το πρόγραμμα αναπτύχθηκε από κοινού από την Κοινοπραξία για τα Παιδιά (Partnership for Children), ακαδημαϊκούς και ειδικούς στην εκπαίδευση. Το Zippy's Friends έχει εφαρμοστεί σε περισσότερες από 30 χώρες διεθνώς από το 1998.

Η θεμελιώδης ιδέα πίσω από το πρόγραμμα είναι πολύ απλή – εάν διδάξουμε στα παιδιά πώς να αντιμετωπίζουν τις δυσκολίες από μικρή ηλικία, θα είναι πιο ικανά να διαχειρίζονται προβλήματα και κρίσεις στην εφηβεία και στη μετέπειτα ζωή τους. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του προγράμματος Zippy's Friends έδειξαν ότι βελτιώνει τις δεξιότητες των παιδιών να αντιμετωπίζουν διάφορες καταστάσεις, τις κοινωνικές και συναισθηματικές τους δεξιότητες, βελτιώνει το κλίμα της τάξης και μειώνει τον εκφοβισμό. Το πρόγραμμα αναπτύχθηκε αρχικά με στόχο την πρόληψη της αυτοκτονικής συμπεριφοράς.

Το Zippy's Friends βασίζεται σε μια σειρά ιστοριών και το πρόγραμμα περιλαμβάνει 24 ενότητες των 45 λεπτών. Οι έξι ενότητες καλύπτουν τα συναισθήματα, την επικοινωνία, τη φιλία, τη σύγκρουση, την αλλαγή, την απώλεια και την πρόοδο. Μέσα από τις προτεινόμενες δραστηριότητες τα παιδιά αναπτύσσουν τις δικές τους θετικές στρατηγικές αντιμετώπισης των προβλημάτων μέσα από ενδιαφέρουσες δραστηριότητες, όπως ακρόαση ιστοριών, συζήτηση, παιχνίδια, παιχνίδια ρόλων και ζωγραφική.

Διαβάστε περισσότερα για την αξιολόγηση του προγράμματος Zippy's Friends: <https://www.partnershipforchildren.org.uk/research.html>

8. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΘΑΡΡΥΝΣΗ ΠΡΟΚΛΗΤΙΚΩΝ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΩΝ

Ενιαίες Πρακτικές ΑΦΠΠΗ για την αποθάρρυνση των προκλητικών συμπεριφορών

Προϋπόθεση για την αποθάρρυνση των προκλητικών συμπεριφορών στο πλαίσιο της ΠΘΣ είναι ο εντοπισμός και ο προσδιορισμός τους στο περιβάλλον ΑΦΠΠΗ. Συμπληρώνοντας τον Πίνακα που βρίσκεται στο Παράρτημα ΙΙΙ μπορεί μια ομάδα να διαχωρίσει τις σημαντικές από τις δευτερεύουσες ακατάλληλων ή παραβατικών συμπεριφορές που εκδηλώνονται στο συγκεκριμένο περιβάλλον.

Οι εκπαιδευτικές ομάδες μπορούν να εστιάσουν σε 3-4 συμπεριφορές από αυτές που αναγνωρίστηκαν και εντοπίστηκαν ως σημαντικές να αλλάξουν (π.χ. όταν τα παιδιά πληγώνουν σκόπιμα τους συμμαθητές τους). Οι δευτερεύουσες ακατάλληλων ή παραβατικών συμπεριφορές θα πρέπει να αντιμετωπίζονται απευθείας από τους εκπαιδευτικούς μέσα στην τάξη, ενώ οι κύριες ακατάλληλων ή παραβατικών συμπεριφορές, τις οποίες ο εκπαιδευτικός δεν μπορεί διαχειριστεί, θα πρέπει να ανατίθενται στην ομάδα ηγεσίας, προκειμένου ληφθούν αποφάσεις και να ενεργοποιηθούν οι διαδικασίες που περιλαμβάνονται στα επόμενα επίπεδα του μοντέλου του PBIS (δηλαδή, στην δευτεροβάθμια κι στην τριτοβάθμια βαθμίδα). Ο Πίνακας στο Παράρτημα ΙV μπορεί να βοηθήσει στον προσδιορισμό της προκλητικής συμπεριφοράς που κρίνεται σημαντική.

Το επόμενο βήμα περιλαμβάνει τις προληπτικές ενέργειες που εφαρμόζονται πριν την εκδήλωση των προκλητικών συμπεριφορών. Συγκεκριμένα, πρόκειται για στρατηγικές ανήκουν στην κατηγορία των έμμεσων στρατηγικών επειδή η παρέμβαση πραγματοποιείται μέσω της αλλαγής του πλαισίου. Επιδιώκεται, δηλαδή, η αλλαγή του περιβάλλοντος, χωρίς η εστίαση να γίνεται στην ανάρμοστη συμπεριφορά του παιδιού. Αυτές οι στρατηγικές έχει διαπιστωθεί ότι μειώνουν τις δευτερεύουσες συμπεριφορές προτού αυξήσουν τη συχνότητα και την έντασή τους.

- 1. Εγγύτητα:** Πλησιάστε (περίπου σε 1 μέτρο ή λιγότερο) το παιδί που παρατηρείτε να εκδηλώνει μια δευτερεύουσα προκλητική συμπεριφορά (minor challenging behaviour).
- 2. Σήμα/Μη λεκτική υπόδειξη:** Χρησιμοποιήστε ένα προσυμφωνημένο σήμα για να επαναφέρετε την προσοχή σε σας. Ένα σύντομο άγγιγμα στον ώμο μπορεί επίσης να λειτουργήσει ως σιωπηλό σήμα προσοχής χωρίς να διαταράξει τις αλληλεπιδράσεις ή τις δραστηριότητες.
- 3. Αγνοήστε - Παρακολουθήστε - Επαινέστε:** Αγνοήστε τη δευτερεύουσα προκλητική συμπεριφορά ενός παιδιού και δώστε ενημερωτική προφορική ανατροφοδότηση σε ένα άλλο παιδί που βρίσκεται κοντά του, αναδεικνύοντας την προσδοκώμενη συμπεριφορά, ώστε να

παρατηρήσει και να αναγνωρίσει την προσδοκώμενη συμπεριφορά. Μόλις το παιδί, για το οποίο έγινε η υπόδειξη, εκδηλώσει την προσδοκώμενη συμπεριφορά, δώστε του/της την ανάλογη ανατροφοδότηση σχετικά με αυτήν.

Οι άμεσες στρατηγικές εφαρμόζονται όταν μια προκλητική συμπεριφορά έχει ήδη εμφανιστεί ή κλιμακωθεί. Στόχος είναι η εκ νέου διδασκαλία, η επεξήγηση της προσδοκώμενης συμπεριφοράς και η προσφορά επαίνου όταν η προσδοκώμενη συμπεριφορά εκδηλωθεί. Επιπλέον, η κατανόηση των αιτιών της και η δράση για την επίλυση αυτής της κατάστασης, μπορεί να αποτρέψει την επανάληψη αυτής της συμπεριφοράς.

Ορισμένες άμεσες στρατηγικές που μπορούν να εφαρμοστούν για την αντιμετώπιση μιας προκλητικής συμπεριφοράς είναι οι εξής:

1. **Ανακατεύθυνση:** Ανακατευθύνετε προφορικά την προσοχή σε σας και ζητήστε από τα παιδιά να σας δείξουν τις προσδοκώμενες συμπεριφορές.
2. **Εκ νέου διδασκαλία (Re-teach):** Επαναλάβετε την αξία και προβάλτε την προσδοκώμενη συμπεριφορά, ζητήστε από τα παιδιά να πουν και να δείξουν τον κανόνα και αναδείξτε την μέσα από παιχνίδια ρόλων ή άλλων δραστηριοτήτων, ώστε τα παιδιά να εξασκηθούν στην προσδοκώμενη συμπεριφορά. Δώστε τον ανάλογο έπαινο με την εκδήλωση της κατάλληλης συμπεριφοράς.
3. **Δώστε επιλογές:** Δώστε στο παιδί που εκδηλώνει τη δευτερεύουσα προκλητική συμπεριφορά 2 επιλογές. Η μία επιλογή θα πρέπει να είναι η επιθυμητή για εσάς επιλογή και η άλλη θα πρέπει να είναι μια επιλογή που μπορεί να μην είναι ευχάριστη για το παιδί. (π.χ., Αντρέα, θα προτιμούσες να βάλεις στο κουτί τα παιχνίδια που έπαιζες αυτή τη στιγμή ή όταν τελειώσεις τη ζωγραφιά σου;)
4. **Συνάντηση με τα παιδιά:** Κάντε μια συνάντηση 1 με κάθε παιδί για να συζητήσετε τυχόν δυσκολίες που αντιμετωπίζει και να του παρέχετε πρόσθετη υποστήριξη. Συζητήστε με το παιδί τι περιμένετε από αυτό και γιατί μία συμπεριφορά είναι σημαντική και πρέπει να αλλάξει. Συμφωνήστε από κοινού να εστιάσετε στη συγκεκριμένη συμπεριφορά για τις επόμενες μέρες μέχρι να τη μάθει και να την κατακτήσει.

9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το **Ενιαίο Πρόγραμμα Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς (ΕΠ-ΠΘΣ) (PW-PBS)** αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια των τελευταίων 20 ετών. Πρόκειται για ένα οργανωτικό πλαίσιο ή προσέγγιση που επιτρέπει στα σχολεία ΑΦΠΠΗ να ενεργούν προληπτικά και με ολοκληρωμένο τρόπο για την υποστήριξη όλων των ακαδημαϊκών, κοινωνικών και συμπεριφορικών δεξιοτήτων των παιδιών.

Μελέτες (Albrecht & Brunner, 2019; Sugai & Horner, 2006) ανέδειξαν τα οφέλη και τα θετικά αποτελέσματα της εφαρμογής του ΕΠ-ΠΘΣ σε ολόκληρο το περιβάλλον ΑΦΠΠΗ, συμπεριλαμβανομένων των βελτιώσεων στη συμπεριφορά, στα θετικά κοινωνικοσυναισθηματικά και μαθησιακά αποτελέσματα, στη δημιουργία ασφαλών και αποτελεσματικών περιβαλλόντων μάθησης και στην προώθηση θετικής προσχολικής κουλτούρας και κλίματος.

Ο παρόν Οδηγός αναπτύχθηκε **σύμφωνα με τα ευρήματα της βιβλιογραφικής ανασκόπησης και της έρευνας πεδίου** που διεξήχθη από την κοινοπραξία του έργου **PBS-ECEC** στα πλαίσια του Αποτελέσματος 1. Ο παρόν **Οδηγός** αποτελεί ένα **εργαλείο προγραμματισμού** για τους εκπαιδευτικούς ΑΦΠΠΗ και περιλαμβάνει μια πρακτική πηγή πληροφοριών, την οποία ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει για να δημιουργήσει ένα προληπτικό περιβάλλον υψηλής ποιότητας σε όλο το σχολείο και την τάξη, όπου θα προωθείται η Υποστήριξη Θετικής Συμπεριφοράς (PBS).

Η εφαρμογή του ΕΠ-ΠΘΣ στην ΑΦΠΠΗ α) υποστηρίζει τις ομάδες ΑΦΠΠΗ (παιδιά, εκπαιδευτικοί, προσωπικό), παρέχοντας ένα πλαίσιο, όπου προωθούνται αναπτυξιακά κατάλληλες συμπεριφορές και η ανάπτυξη της κοινωνικής και συναισθηματικής ικανότητας, β) βοηθά το προσωπικό και τα παιδιά να «μιλούν» μια κοινή γλώσσα, γ) εξασφαλίζει συνέπεια στην καθημερινή προσπάθεια των εκπαιδευτικών με τα παιδιά και δ) τελικά προωθεί και ενισχύει την επιτυχία όλων.

Αρκετοί παράγοντες που επηρεάζουν την εμφάνιση κοινωνικοσυναισθηματικών δυσκολιών στα παιδιά αναφέρθηκαν μεταξύ των τεσσάρων χωρών εταίρων, όπως οι οικογενειακοί παράγοντες, τα χαρακτηριστικά του παιδιού, η ποιότητα της σχέσης εκπαιδευτικού-παιδιού, οι κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες των εκπαιδευτικών, η πανδημία Covid-19 και η συνεργασία οικογένειας-σχολείου. Συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήχθη στις τέσσερις χώρες εταίρους για την αξιολόγηση των αναγκών τους έδειξαν ότι τα παιδιά ΑΦΠΠΗ αντιμετωπίζουν δυσκολίες στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, στη διαχείριση της συμπεριφοράς τους και στην έκφραση των συναισθημάτων τους. Επιπλέον, οι παιδαγωγοί ΑΦΠΠΗ έτειναν να συμφωνούν ότι η πανδημία COVID-19 είχε αρνητική επίδραση στην ανάπτυξη των παιδιών ΑΦΠΠΗ καθώς η συμπεριφορά και οι κοινωνικοσυναισθηματικές δυσκολίες τους αυξήθηκαν μετά τα σχετικά μέτρα ασφαλείας. Επιπλέον, τα

αποτελέσματα της έρευνας που διεξήχθη από την κοινοπραξία PBS-ECEC για την αξιολόγηση των αναγκών έδειξαν μια τάση για προγράμματα παρέμβασης που προάγουν τις κοινωνικές δεξιότητες και τις κοινωνικοσυναισθηματικές ικανότητες και λιγότερο για προγράμματα και πρακτικές που μειώνουν τις δυσκολίες συμπεριφοράς ή υποστηρίζουν τις θετικές συμπεριφορές στα σχολεία.

Ο **Οδηγός PBS-ECEC** αναπτύχθηκε σύμφωνα με τις ανάγκες των κέντρων ΑΦΠΠΗ και προτείνει μια ενιαία και προληπτική προσέγγιση, για την υποστήριξη της συμπεριφοράς και της κοινωνικοσυναισθηματικής ικανότητας των παιδιών. Ο Οδηγός PBS-ECEC αναμένεται να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό εργαλείο που θα παρέχει **χρήσιμες πληροφορίες για τις ομάδες ΑΦΠΠΗ σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής του πρώτου επιπέδου του ΕΠ-ΠΘΣ στα περιβάλλοντα ΑΦΠΠΗ στην Ευρώπη**. Τέλος, προτείνει πρακτικές που θα βοηθήσουν τους παιδαγωγούς ΑΦΠΠΗ να προάγουν την κοινωνικοσυναισθηματική ικανότητα όλων των παιδιών και **να διαμορφώσουν περιβάλλοντα ΑΦΠΠΗ, ώστε να γίνουν πιο προβλέψιμα, θετικά και ασφαλή για τα παιδιά ΑΦΠΠΗ**.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Albrecht, N.M.R., & Brunner, M. (2019). How positive behavioral supports and social-emotional curriculum impact student learning. *The European Journal of Social and Behavioural Sciences*, 24(1), 2789-2804. DOI:10.15405/e1sbs.245
- Benedict, E. A., Horner, R. H., & Squires, J. K. (2007). Assessment and implementation of positive behavior support in preschools. *Topics in early childhood special education*, 27(3), 174-192.
- Bouget, D., Frazer, H., Marlier, E., Sabato, S., & Vanhercke, B. (April 2015). Social investment in Europe. A study of national policies 2015. Brussels, Belgium: European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion.
- Bradshaw, C. P., Koth, C. W., Bevans, K. B., Jalongo, N., & Leaf, P. J. (2008). The impact of schoolwide positive behavioral interventions and supports (PBIS) on the organizational health of elementary schools. *School Psychology Quarterly*, 23(4), 462-473.
- Carr, E. G., Dunlap, G., Horner, R. H., Koegel, R. L., Turnbull, A. P., & Sailor, W., et al. (2002). Positive behavior support: Evolution of an applied science. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 4, 4–16.
- Carr, E. G., Levin, L., McConnachie, G., Carson, J. L., Kemp, D. C., & Smith, C. E., et al. (1999). Comprehensive multisituational intervention for problem behavior in the community: Long-term maintenance and social validation. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 1, 5–25.
- Carter, D. R., & Pool, J. L. (2012). Appropriate social behavior: Teaching expectations to young children. *Early Childhood Education Journal*, 40(5), 315-321. <https://doi.org/10.1007/s10643-012-0516-y>
- Carter, D. R., Van Norman, R. K., & Tredwell, C. (2011). Program-wide positive behavior support in preschool: Lessons for getting started. *Early Childhood Education Journal*, 38(5), 349-355. <https://doi.org/10.1007/s10643-010-0406-0>
- Carvalho, A., Almeida, C., Amann, G., Leal, P., Marta, F., Pereira, F., Ladeiras, L., Lima, R., & Lopes, I. (2016). *Saúde mental em saúde escolar. Manual para a promoção de competências socioemocionais em meio escolar*. Ministério da Saúde. Direção-Geral da Saúde. Available at http://aesgueira.edu.pt/attachments/article/47/826_DGS_Manual_Sa%C3%BAde_Mental_em_Sa%C3%BAde_Escolar.pdf
- CASEL - Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. (2013). *Effective Social and Emotional Learning Programs: Preschool and Elementary School Edition*. Chicago, IL: Author.

- Center on Positive Behavioral Interventions and Supports (2022). What is PBIS? Retrieved from: <https://www.pbis.org/pbis/what-is-pbis>
- Coco, A., Woodward, I., Shaw, K., Cody, A., Lupton, G., & Peake, A. (2001). Bingo for beginners: A game strategy for facilitating active learning. *Teaching Sociology*, 29(4), 492-503. <https://doi.org/10.2307/1318950>
- Correia, K. (2019). *Metodologia para a promoção de competências em crianças e jovens: Salto de Gigante. Academias Gulbenkian Conhecimento*. Fundação Calouste Gulbenkian. Retrieved from: https://content.gulbenkian.pt/wp-content/uploads/sites/43/2019/02/18135044/SaltoDeGigante_Guia.pdf
- Correia, K. S., & Marques-Pinto, A. (2016). Programa “Salto de Gigante”: Delineamento e avaliação da eficácia de um programa de aprendizagem socioemocional na transição do pré-escolar para o primeiro ciclo. In A. Marques-Pinto, & R. Raimundo (Eds.), *Avaliação e promoção de competências socioemocionais em Portugal* (pp. 263-290). Coisas de Ler.
- Cresham, E. (2021). Aistear: The social context of play and language development. *REACH: Journal of Inclusive Education in Ireland*, 34(2).
- Dafermou, H., Koulouri, P., & Mpasagianni, E. (2006). *Preschool teacher guide*. Athens: Pedagogical Institute, Ministry of National Education and Religion.
- Daly, M. & Forster, A. (2009). The Story of the Framework for Early Learning: Partnership in Action. *An Leanbh Óg, The OMEP Ireland Journal of Early Childhood Studies*, 3(1), 55-72.
- Dunlap, G., Kincaid, D., Horner, R. H., Knoster, T., & Bradshaw, C. P. (2014). A comment on the term “positive behavior support.” *Journal of Positive Behavior Interventions*, 16, 133–136.
- Dunlap, G., Sailor, W., Horner, R., & Sugai, G. (2009). *Overview and history of Positive Behavior Support*. In: W. Sailor, G. Dunlap, G. Sugai, R. Horner (Eds.). *Handbook of Positive Behavior Support* (pp. 3-16). Boston, MA: Springer.
- European Commission/EACEA/Eurydice (2021). *Teachers in Europe: Careers, Development and Well-being*. Eurydice report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Filcheck, H. A., & McNeil, C. B. (2004). The use of token economies in preschool classrooms: Practical and philosophical concerns. *Journal of Early and Intensive Behavior Intervention*, 1(1), 94. <https://doi.org/10.1037/h0100281>
- Fox, L., & Little, N. (2001). Starting early: Developing school-wide behavior support in a community preschool. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 3(4), 251-254.

- Freeman, J., Kern, L., Gambino, A. J., Lombardi, A., & Kowitt, J. (2019). Assessing the Relationship between the Positive Behavior Interventions and Supports Framework and Student Outcomes in High Schools. *Journal of At-Risk Issues*, 22(2), 1-11.
- Frey, A. J., Lee Park, K., Browne-Ferrigno, T., & Korfhage, T. L. (2010). The social validity of program-wide positive behavior support. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 12(4), 222-235.
- Grammatikopoulos, V., Gregoriadis, A., Tsigilis, N., & Zachopoulou, E. (2014). Parental conceptions of quality in Greek early childhood education. *European Early Childhood Education Research Journal*, 22(1), 134-148. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2012.738868>
- Greek Ministry of Education - Greek Pedagogical Institute (MoE/Pi), 2002. *Cross-thematic curriculum framework for compulsory education (DEPPS)*. Athens: Ministry of National Education and Religion.
- Greek Ministry of Education - Greek Pedagogical Institute (MoE/Pi) (2014). *Curriculum for kindergarten*. Retrieved from: http://www.iep.edu.gr/images/IEP/programmata_spoudon/prosxoliki_elpaideysi/meros_1_paidagogiko_plaisio.pdf
- Grupo de Trabalho de Educação para a Cidadania (2017). *Estratégia Nacional de Educação para a Cidadania (National Education Strategy for Citizenship)*. Available at http://dge.mec.pt/sites/default/files/Projetos_Curriculares/Aprendizagens_Essenciais/estrategia_cidadania_original.pdf
- Hayes, N., & O'Neill, S. (2019). Little changes, big results: the impact of simple changes to early years learning environments. *Early Years*, 39(1), 64-79.
- Heather, G., Kincaid, D., & Pollard-Sage, J. (2009). *Primary-tier Interventions and Supports*. In: W. Sailor, G. Dunlap, G. Sugai, R. Horner (Eds.). *Handbook of Positive Behavior Support* (pp. 375-394). Boston, MA: Springer.
- Hemmeter, M. L., Fox, L., Jack, S., & Broyles, L. (2007). A program-wide model of positive behavior support in early childhood settings. *Journal of Early Intervention*, 29(4), 337-355.
- Horner, R. H. (2000). Positive behavior supports. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 15, 97-105.
- Horner, R. H., Dunlap, G., Koegel, R. L., Carr, E. G., Sailor, W., Anderson, J., ... & O'Neill, R. E. (1990). Toward a technology of "nonaversive" behavioral support. *Journal of the Association for Persons with Severe handicaps*, 15(3), 125-132.

- Kincaid, D., Dunlap, G., Kern, L., Lane, K. L., Bambara, L. M., Brown, F., ... & Knoster, T. P. (2016). Positive behavior support: A proposal for updating and refining the definition. *Journal of Positive Behavior Interventions, 18*(2), 69-73.
- Loizou, E. (2007, September). System of early education/care and professionalisation in Cyprus. Report commissioned by the State Institute of Early Childhood Research (IFP). Munich, Germany. Retrieved from http://www.ifp.bayern.de/imperia/md/content/stmas/ifp/commissioned_report_cyprus.pdf
- Loizou, E. (2009). In-service early childhood teachers reflect on their teacher training program: Reconceptualizing the case of cyprus. *Journal of Early Childhood Teacher Education, 30*(3), 195-209. doi:10.1080/10901020903084066
- Loizou, E. (2018). Professional Development and Impact of the Early Change Project: Reflections from the Cypriot Example. *Professional Development and Quality in Early Childhood Education: Comparative European Perspectives*. Cham: Springer International Publishing. Retrieved from https://doi.org/10.1007/978-3-319-64212-3_5
- Megalonidou, C. (2020). The quality of early childhood education and care services in Greece. *International Journal of Child Care and Education Policy, 14*(1), 1-12. <https://doi.org/10.1186/s40723-020-00074-2>
- Meghir, K., Makadasi, F., Terzidis, A., Vourdouba, A. Bertou, G., Mplesiou, G., Kalpogianni, E., Janikian, M., Zagkas-Tsakiris, M., Kounari, O., Geroulanou, E. & Synanidou, E. (2021). The new framework for early childhood and care for children 0-4 in Greece. Ministry of Labor and Social Affairs.
- Mills, M., Präg, P., Tsang, F., Begall, K., Derbyshire, J., Kohle, L., & Hoorens, S. (2013). Use of childcare services in the EU Member States and progress towards the Barcelona targets. Short Statistical Report No. 1. Prepared for the European Commission Directorate-General for Justice. Unpublished manuscript.
- Missouri SWPBI (2018-2019). *Missouri School-wide Positive Behavior Support, Tier I, Team Workbook*. Missouri: Department of Elementary and Secondary Education.
- Murphy, L. (2016). *Evaluating the benefits of the Aistear curriculum on the social interactions of junior infant children*. Dublin Business School.
- OECD (2020). Building a High-Quality Early Childhood Education and Care Workforce: Further Results from the Starting Strong. Survey 2018, TALIS, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/b90bba3d-en>

- Peeters, J., Sharmahd, J., & Budginaitė, I. (2016). Professionalisation of childcare assistants in early childhood education and care (ECEC): Pathways towards qualification. NESET II report. Luxembourg, Luxembourg: Publications Office of the European Union, doi:10.2766/898530
- ProW (2022). Training Manual for Pro-W.
- Reavis, H. K., Kukic, S. J., Jenson, W. R., & Morgan, D. P. (1993). *Utah's BEST Project: Behavioral and Educational Strategies for Teachers: Technical Assistance Manuals*. Utah State Office of Education.
- Rentzou, K. (2016). Mapping gender segregation in pre-primary and primary education in Cyprus. *The Journal of Men's Studies*, 1-22. doi:10.1177/1060826516658765
- Santos, M. (2017). O impacto do programa Anos Incríveis - Teacher Classroom Management nas competências socioemocionais de crianças após a transição para o primeiro ciclo [Master's dissertation]. Universidade de Coimbra, Portugal.
- Santos, M., Silveira-Maia, M., & Martins, S. (2021). *Trajelórias para a Educação Inclusiva: análise da legislação portuguesa e das suas implicações nas práticas e na formação de professores com base nas tendências europeias*. In M. Cruz & C. Pinto (Eds), *IssueEs'21 Issues in Education*. Politécnico do Porto
- Simões, C., Santos, A. C., Lebre, P., Daniel, J. R., Branquinho, C., Gaspar, T., & Matos, M. G. de. (2021). Assessing the impact of the European resilience curriculum in preschool, early and late primary school children. *School Psychology International*, 42(5), 539–566. <https://doi.org/10.1177/01430343211025075>
- Sugai, G., & Horner, R. H. (2002). The evolution of discipline practices: School-wide positive behavior supports. *Child and Family Behavior Therapy*, 24, 23–50.
- Sugai, G., & Horner, R. H. (2009). *Defining and describing schoolwide positive behavior support*. In *Handbook of positive behavior support* (pp. 307-326). Springer, Boston, MA.
- Sugai, G., & Horner, R. R. (2006). A promising approach for expanding and sustaining school-wide positive behavior support. *School psychology review*, 35(2), 245-259.
- Tusla. (2018a). *Developing Policies, Procedures and Statements in Early Childhood Education and Care Services: A Practical Guide*. Dublin: Early Years Inspectorate, Tusla.
- Tusla. (2018b). *Quality and Regulatory Framework: Full Day Care Service and Part-Time Day Care Service*. Dublin: Early Years Inspectorate, Tusla.
- Vrasidas, C. et al. (2021). Systemic change and implementation science: Challenges and possibilities of SWPBS. Paper accepted for presentation at the International School Psychology Association ISPA

2021 conference: Working with Schools and Families to Strengthen Children, Nicosia, Cyprus.
<http://ispa2021.org/>

Woods, A., Mannion, A., & Garrity, S. (2021). Implementing Aistear—the Early Childhood Curriculum Framework Across Varied Settings: Experiences of Early Years Educators and Infant Primary School Teachers in the Irish Context. *Child Care in Practice*, 1-20.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΛΙΣΤΑ ΜΕ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΗΓΗΣΙΑΣ (ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΘΕΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ)

Κέντρο προσχολικής εκπαίδευσης:

Σχολικό Έτος:

Ομάδα Ηγεσίας (Υποστήριξη Θετικής Συμπεριφοράς)

	ΌΝΟΜΑ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ	EMAIL	ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ
1				Πρόεδρος/Συντονιστής
2				Εσωτερικός coach
3				Χρονομέτρης
4				Γραμματέας
5				Υπεύθυνος επικοινωνίας

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΙΝΑΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ

	Τάξη	Αυλή	Διάδρομος	Τουαλέτα	Όλα τα πλαίσια
Ασφάλεια	<ul style="list-style-type: none"> • Περπατάω αργά • Κρατάω τα παιχνίδια ιδιαιτερώς στον χώρο για παιχνίδι • Χρησιμοποιώ ευγενικές κινήσεις προς τους άλλους. • Ζητάω βοήθεια όταν αντιμετωπίζω κάποιο πρόβλημα. • Κουβαλάω τα βαριά παιχνίδια με τη βοήθεια κάποιου συμμαθητή μας. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ακούω τις οδηγίες • Παίζω όμορφα με τα παιχνίδια • Παίζω μέσα στον χώρο της παιδικής χαράς 	<ul style="list-style-type: none"> • Περπατάω στη σωστή πλευρά • Προσέχω με τον/την κύριο/κυρία • Κρατάω τα χέρια μου κοντά στο σώμα μου για να μην χτυπήσω κατά λάθος κάποιον άλλο 	<ul style="list-style-type: none"> • Πλένω τα χέρια μου • Κλείνω τη βρύση όταν τελειώσουμε • Παραμένω στη σειρά μου 	<ul style="list-style-type: none"> • Περπατάω προσεκτικά • Κουνάω τα χέρια και τα πόδια μου προσεκτικά για να μην χτυπήσω κάποιον

<p>Ευγένεια</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Μοιράζομαι τα παιχνίδια ✓ Χρησιμοποιώ ευγενικές λέξεις ✓ Προσκαλώ τους άλλους να παίξουν μαζί μου 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Δίνω τη θέση μου σε κάποιον άλλον ✓ Χρησιμοποιούμε ευγενικές λέξεις ✓ Προσκαλώ τους άλλους να παίξουν μαζί μου 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Χρησιμοποιώ χαμηλή φωνή ✓ Χαμογελάω στους άλλους 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Πατάω καζανάκι στην τουαλέτα μετά τη χρήση ✓ Πετάω τα χαρτιά στο καλάθι 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Μοιράζομαι τα παιχνίδια ✓ Χρησιμοποιώ ευγενικές λέξεις ✓ Είμαι ευγενικός με τους φίλους μου
<p>Υπευθυνότητα</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Συμμαζεύω ❖ Πλένω τα χέρια ❖ Μπαίνω στην τάξη όταν πρέπει 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Ακολουθώ τις οδηγίες ❖ Συμμαζεύω τα παιχνίδια ❖ Πετάω τα σκουπίδια στον κάδο 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Παραμένω στη σειρά μου ❖ Κρατάω τα χέρια μου κοντά στο σώμα μου 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Παραμένω στη σειρά μου ❖ Χτυπάω την πόρτα και περιμένω 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Ζητάω βοήθεια όταν αντιμετωπίζω κάποιο πρόβλημα. ❖ Σπρώχνω την καρέκλα όταν σηκώνομαι. ❖ Τρώω μικρές μπουκιές την ώρα του φαγητού και μασάω καλά το φαγητό. ❖ Βοηθάω κάποιον φίλο μου που έχει ανάγκη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΟΥ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΕΙ ΤΙΣ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΑ ΠΡΟΚΛΗΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ	ΟΡΙΣΜΟΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΟΥ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΕΙ ΤΙΣ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΚΛΗΤΙΚΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ

ΚΥΡΙΑ ΠΡΟΚΛΗΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ	ΟΡΙΣΜΟΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V

ΦΟΡΜΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Τα μέλη των σχολικών μονάδων και οι τάξεις που επιθυμούν και συμφωνούν να συμμετέχουν στην εφαρμογή του «Ενιαίου Προγράμματος Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς (ΕΠ-ΠΘΣ) (PW-PBS)» στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία θα πρέπει να διαβάσουν και να υπογράψουν το παρόν έντυπο, δηλώνοντας ότι έχουν ενημερωθεί για τις ενέργειες που πρόκειται να προγραμματιστούν και να υλοποιηθούν από όλα τα μέλη του προσωπικού του σχολείου πριν την εφαρμογή.

Με τη συμμετοχή μου στο έργο κατανοώ ότι:

Εκπαιδεύσεις – Συναντήσεις

Κατανοώ ότι θα συμμετέχω στις επιμορφωτικές συνεδρίες και συναντήσεις που σχετίζονται με την υλοποίηση της παρέμβασης, για τον καλύτερο συντονισμό με τους εκπαιδευτικούς που συμμετέχουν στο πρόγραμμα. Εάν χρειαστώ πληροφορίες, καθοδήγηση και υποστήριξη, θα επικοινωνήσω με τους συναδέλφους μου και τον εξωτερικό coach του σχολείου μου.

Ευθύνη

- Θα λάβω μέρος σε δραστηριότητες και διαδικασίες για την υποστήριξη της εφαρμογής στην τάξη μου, όπως την ανάπτυξη υλικού και τις συναντήσεις με τους συναδέλφους εκπαιδευτικούς και γονείς/κηδεμόνες.
- Θα εργαστώ για να αναπτύξω συστηματική επικοινωνία με τις οικογένειες σχετικά με τα βήματα εφαρμογής του συστήματος υποστήριξης θετικής συμπεριφοράς.
- Θα αναλάβω την ευθύνη για την εφαρμογή του συστήματος στην τάξη μου και θα ζητήσω υποστήριξη και καθοδήγηση από τον εξωτερικό συνεργάτη για σχετικά θέματα.

Κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του συστήματος Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς, θα:

- Χρησιμοποιούμε δεδομένα σχετικά με τις συμπεριφορές για να λάβουμε τις ανάλογες αποφάσεις.
- Εφαρμόσουμε ένα κοινό πρόγραμμα, θα διδάξουμε τις αξίες του σχολείου και θα υποστηρίξουμε κοινές συμπεριφορές.
- Εφαρμόσουμε ένα κοινό σύστημα αναγνώρισης/ανατροφοδότησης σε όλο το σχολείο
- Συμμετέχουμε ενεργά στην αξιολόγηση του σχεδίου δράσης μας και θα προβούμε με τις κατάλληλες ενέργειες στην αναθεώρησή του.

Υπεύθυνη Δήλωση

Συμφωνώ με τους παραπάνω όρους και τις προϋποθέσεις και συμφωνώ να συμμετάσχω εγώ και η τάξη μου στη δομημένη παρέμβαση «Ενιαίου Προγράμματος Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς».

	ΌΝΟΜΑ	ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΤΑΞΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ	ΥΠΟΓΡΑΦΗ
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					